

IZ STRANIH ARMИЈА

О КАРАКТЕРИСТИКАМА И ФАКТОРИМА ЕВЕНТУАЛНОГ БУДУЋЕГ РАТА

Међу војно-теоретским питањима на којима се последњих година совјетски војни писци чешће задржавају су и питања физиономије, односно основних карактеристика евентуалног будућег рата, као и услова (фактора) који би, по њиховом мишљењу, били одлучујући у погледу његовог тока и исхода.¹⁾

У општој оживљености војне мисли после рушења култа Стаљинове личности о овим питањима је писало и говорило више совјетских војно-политичких руководилаца и војних теоретичара. С обзиром на место и улогу СССР данас у свету, та разматрања су и за нас врло интересантна.

При одређивању општих контура и битних обележја рата, они узимају за

¹⁾ Чланак је написан на основу следећих материјала из совјетске војне публицистике:

— У помоћ официрима који изучавају марксистичко-лењинистичку теорију, зборник чланака, издање Министарства одбране СССР, Москва 1959. год.;

— Војно-политичка академија В. И. Лењина: Марксизам-лењинизам о рату и армији, издање Министарства одбране СССР, Москва 1959. год.;

— Кандидат војних наука, генерал-мајор М. В. Смирнов, и пуковници И. С. Баз, С. Н. Казлов, П. А. Сидоров: О совјетској војној науци, издање Министарства одбране СССР, Москва 1960. год.;

— Пуковник И. А. Грудинин, кандидат филозофских наука: Питање дијалектике у војном делу, издање Министарства одбране СССР, Москва 1960. год.;

— Професор, доктор војних наука, генерал-мајор А. В. Лаговски: Стратегија и економика, издање Министарства одбране СССР, Москва 1961. год.;

— Говора и чланака државних и војних руководилаца СССР-а објављених последњих година у совјетској штампи.

основу створене политичке односе у свету, војне, економске, научнотехничке, моралне и друге услове и могућности њиховог развоја како у СССР-у, односно земљама социјалистичког тabora, тако и у земљама западног блока. Очигледно је да совјетска војна доктрина придаје велики значај питању како ће у општим линијама, а потом и у појединостима, изгледати евентуални будући рат, тј. које ће бити његове карактеристике и у чему ће се разликовати од прошлих ратова, у првом реду од другог светског. Тражење одговора на то питање сматра се основом од које треба поћи у изградњи совјетских оружаних снага и решавању многобројних проблема њихове евентуалне употребе. Њега су већ дали најодговорнији војно-политички руководиоци СССР-а, министар одбране маршал Малиновски, а нарочито председник совјетске владе и врховни командант совјетских оружаних снага Хрушчов на IV заседању Врховног совјета у јануару 1960. год. Поставке Хрушчова у односу на проблеме евентуалног рата, изнете на тој седници, представљају основу совјетске војне доктрине. На темељу њих совјетски војни теоретичари разрађују питање суштине и карактеристика евентуалног рата.

Из свих војно-теоретских радова и говора објављених и одржаних по-

следњих година у СССР избија опште гледиште по коме би се евентуални будући рат битно разликовао од прошлих, укључујући и други светски. Квалитативне разлике биле би такве да би од познате класичне поставке по којој „сваки рат почиње средствима и формама којима се претходни завршио“ мало што остало.

Општи развој производних снага после другог светског рата, а нарочито брз научнотехнички напредак, довео је до производње и масовног увођења у наоружање највећих светских сила квалитативно нових средстава оружане борбе, тј. нове технике и наоружања, а пре свега нуклеарног оружја и разних ракетних средстава за његово ефикасно преношење. У наоружање је уведена и квалитетно нова авијација надзвучне брзине и веома повећаног акционог радијуса која је већ оспособљена за ношење ракета великог домета. Савремене подморнице, у првом реду оне на атомски погон, опремљене су исто тако ракетама. То само потврђује чињеницу да су ракете, чији се домет креће од неколико десетина км па до, тако рећи, неограничено удаљених циљева, постале главно средства за ношење нуклеарних удара по противнику.

С обзиром на ове чињенице, представници савремене совјетске војне мисли извлаче закључак да ће основно обележје евентуалног будућег рата бити његов ракетно-нуклеарни карактер. То ће бити рат у коме ће „главно средство удара бити нуклеарно оружје, а ракете основно средство његовог преношења до циља“.³⁾ Међутим, иако ће ракетно-нуклеарно оружје дати основни печат евентуалном рату, то још не значи да се рат може водити и да ће се водити само тим средствима. Упоредо са опремањем оружаних снага квалитетно новим оружјем и

техником, морају се и даље развијати и усавршавати конвенционална средства која су се — у поређењу са стањем у другом светском рату — до сада толико усавршила да се практично може говорити о новом наоружању.

Свакако да ракетно-нуклеарни карактер рата условљава и стварање и преовладавање потпуно нових облика ратних дејстава. Савремени совјетски војни теоретичари сматрају да ће масовна примена ракетно-нуклеарног оружја снажно утицати и на промену борбених поредака оружаных снага. Велика растреситост војних групација на копну и ратне флоте на мору, ради избегавања тешких губитака, постала је нужност ракетно-нуклеарног рата.

Постојање двају моћних табора у свету, чије су снаге и средства размештени на огромној територији, тј. на готово целој земаљској кугли, учиниће по њиховом мишљењу евентуални будући рат интерконтиненталним и свеобухватним. Тенденција његовог повећавања у погледу пространства и броја држава и становништва који у њему учествују је једна од важних карактеристика ратова савремене епохе уопште. Тако, на пример, у први светски рат је било увучено 38 држава, а ратна дејства су се одвијала углавном у Европи. Већ у другом светском рату учествовало је 48 држава, а ратна дејства су захватила целу Европу, источни и југоисточни део Азије, северну и североисточну Африку.³⁾

У вези са свеобухватним, интерконтиненталним карактером евентуалног рата, ваља поменути и совјетски став по коме је у савременим војно-политичким условима и при постојању ракетно-нуклеарних и других средстава оружане борбе, сваки оружани сукоб, ма каквог обима био, јако бремент опасношћу претварања у

³⁾ Говор маршала Малиновског на XXII конгресу КПСС.

³⁾ Пуковник И. Коровотков: Основни фактори који одлучују о току и исходу рата.

општи светски ракетно-нуклеарни рат. „Човеку без предубеђења мора бити савршено јасно да сваки „локални“, „ограничени“ рат у веку атомског и ракетног оружја може сваког момента да прерасте у општи светски пожар.“⁴⁾ Совјетски војно-политички руководиоци и војни писци полазе при том од чињенице да су у савременим условима могући сви облици оружаног сукоба, односно да су сукоби локалних размера — локални ратови — стварност. Чињеница је да је после другог светског рата дошло до низа локалних, првенствено националноослободилачких ратова. Опасност прерастања оваквих ратова у светски сукоб повећава се због све веће повезаности савременог света.

Савремена средства оружане борбе, у првом реду ракетно-нуклеарно оружје, омогућују једновремено дејство велике уништавајуће снаге по целој територији сваке зараћене земље. То значи да се борбена дејства у нуклеарном рату неће ограничавати, као раније, углавном или претежно, на војишта, односно фронтове, него ће територије зараћених земаља по целој дубини, тј. у целини, већ од почетка избијања сукоба постати попришта оружане борбе. „У савременим условима ратови се неће водити као раније и мало по чему ће им бити слични. Раније су државе водиле рачуна да држе армије ближе својим границама с тим да би у потребном моменту могле да направе неку врсту живе ограде од војника и топова. Ако је нека држава хтела да упадне у области неке друге, она је морала напасти њене снаге које су се налазиле на граници. Тако су обично почињали ратови. У првим данима рата борбе су се разгарале на границама где су се прикупљале трупе. Сада, ако почне рат, ратна дејства отпочеће друк-

чије јер ће државе располагати средствима за преношење оружја на хиљаде км. Рат ће почети у дубини зараћених страна, при чему неће бити ни једне престонице, ни једног великог индустријског или административног центра, ни једног стратегијског рејона који неће бити подвргнути нападу не само у првим данима него и у првим минутима рата.“⁵⁾

Према томе, једна од основних карактеристика евентуалног рата састојаће се у брисању границе и разлика између фронта и позадине. Рат ће дакле од почетка имати карактер борбе против позадине противника, са истовременом тежњом да се сопствена заштити и сачува од разарања.

Ракетно-нуклеарни карактер рата неминовно ће довести до огромног пораста људских и материјалних губитака у оружаним снагама, а нарочито у позадини.

Нагли развој ратне технике, а с тим у вези и брзе квалитетне промене кроз које су прошле или пролазе оружане снаге, на првом месту великих сила, повећава у огромној мери маневарске способности оружаних снага, темпо и замах њихових дејстава. Ватрене и маневарске могућности свих видова и формација оружаних снага неупоредиво су веће него при крају другог светског рата. Ракетне снаге, нарочито стратегијске намене, располажу великим могућностима маневра нуклеарном ватром. КоВ је механизована, снабдевена ракетно-нуклеарним оружјем и њен основни састав све више сачињавају веома покретљиве оклопне снаге. Порасла је и све више расте улога ваздушно-десантних трупа. Далеко већом брзином располажу данас и авијација и ратна морнарица итд. Све то условљава маневарски карактер евентуалног рата, повећава значај активних форми ору-

⁴⁾ Говор маршала Малиновског пред Врховним совјетом, јануара 1960. год.

⁵⁾ Изјава председника совјетске владе Никите Хрушчова у јануару 1960. год.

жане борбе у свим видовима дејства. Разлика између напада и одбране, као основних видова оружане борбе, смањује се како због тога што ће се у оквиру једног вида борбе примењивати и форме другог, тако и због веома брзог и чешћег прелаза из напада у одбрану и обратно. Све то само повећава значај брзине организовања и извођења борбених дејстава, док ће позиционе форме имати другостепену улогу и примену.

Совјетски војни писци разматрају у својим радовима и дужину трајања евентуалног ракетно-нуклеарног рата. И поред извесних мањих разлика у дискусији о том питању, они се углавном слажу да евентуални будући рат, без обзира на ракетно-нуклеарна и друга средства брзог и масовног уништавања, не може бити муњевито завршен. Они сматрају да ратове савремене епохе уопште карактерише дуго-трајност, без обзира на пораст квалитета технике и средстава за уништавање. То они објашњавају првенствено повећањем територијалног пространства ратова и увлачењем у њих све већег броја земаља и становништва, односно повећањем материјалних и духовних средстава и снага.

„И при постојању савременог наоружања рат се не може добити за неколико минута, како о томе пишу многи амерички војни представници. Међутим, не треба негирати ни увећане могућности постизања брже победе него у прошлом рату.“⁶⁾

Други писци указују на изузетну важност за војну науку питања скраћивања трајања појединих борбених дејстава, операција и рата у целини.⁷⁾ Они сматрају да ће се, без обзира на веома порастао значај технике и огромну уништавајућу моћ нових

средстава борбе, евентуално нови светски рат водити масовним (милионским) оружаном снагама, које су условљене: огромним повећањем територијалног пространства рата, потребом опслуживања, тј. обезбеђивања покрета и дејства масе техничких средстава, надокнађивањем великих губитака и сл. Исто ће тако пораст и потреба за великим бројем људи у позадини земље, како ради обезбеђивања производње за оружане снаге, тако и ради обнављања разрушених привредних објеката, организовања разних јединица цивилне заштите, односно обнављања и учвршћивања позадине земље.

Масовно и све веће учешће људи у оружаном снагама, према гледиштима совјетских војних писаца, карактеристична је тенденција свих ратова почевши од француске буржоаске револуције. Тако, на пример, бројно стање немачке армије у првом светском рату пењало се на 8 милиона људи, а у другом на 9,5 милиона, док су оружане снаге САД у првом светском рату достигале 4,060.000, а у другом 10,5 милиона људи. У првом светском рату зараћене стране су мобилисале 35—40% мушког становништва које подлеже војној обавези, а у другом 52%.

Ратови савремене епохе уопште, а евентуални будући рат наполе не могу се идентификовати искључиво са оружаном борбом. Поред ње, савремени рат у све већој мери обухвата економску, наудотехничку, идеолошку и друге видове борбе. У оцени друштвено-политичког карактера евентуалног рата, совјетски војно-политички руководиоци и војни писци истичу да ће евентуални будући рат имати класни карактер, односно да ће то бити рат између два друштвено-политичка система, тј. између социјализма и капитализма, и да ће га карактерисати крајња одлучност и доследност обеју страна у борби за остварење његових

⁶⁾ Пуковник И. А. Грудинин, кандидат филозофских наука: *Питање дијалектике у војном делу.*

⁷⁾ Кандидат војних наука, генерал-мајор М. В. Смирнов, и пуковници И. С. Баз, С. Н. Казлов, П. А. Сидоров: *О совјетској војној науци.*

циљева. Бескомпромисна борба водиће се свим расположивим снагама и средствима.

*

У третирању услова и фактора који одлучују о току и исходу савременог рата, совјетски војни писци полазе од тога да је рат продужење политике другим, тј насилним средствима. Та средства оружане борбе, по њиховом мишљењу, затим услови и фактори који непосредно утичу на њен ток и исход, као и њене објективне законитости које обезбеђују успешно вођење рата сачињавају предмет војне науке.

Они се баве проблемима изградње и организације совјетских оружаних снага, начина и форми њихове употребе, као и проучавањем економских, политичких и других услова и фактора у мери у којој они непосредно утичу на оружану борбу као суштину рата. Војни писци разматрају средства оружане борбе, оружане снаге, ратну доктрину, ратну вештину итд. као чисто војне факторе и услове.⁹⁾

У периоду тзв. култа личности совјетска војна мисао се, при разматрању услова и фактора одлучујућих за ток и исход рата, ограничавала на факторе које је формулисао Стаљин, као народни комесар одбране СССР-а, у својој заповести бр. 55 од фебруара 1942. године. У тој заповести је о овим факторима речено: „Сада Немци већ немају оног војног преимућства које су имали у првим месецима рата као резултат вероломног и изненадног на-

пада. Моменат изненађења и неочекиваности, као резерва немачко-фашистичких трупа, отпао је потпуно. Савим тим је ликвидирана и она неједнакост у условима рата која је била створена изненадним немачко-фашистичким нападом. Сада се судбина рата неће решавати таквим пролазним моментом као што је моменат изненађења, него стално дејствујућим факторима: чврстином позадине, моралним духом армије, бројем и квалитетом дивизија, наоружањем армије и организаторским способностима старешинског састава армије.“

Совјетски војни писци указују на то да постоји много већи број фактора који одлучују о току и исходу рата и да Стаљиново изношење наведених фактора није било никакво ново откриће. „Сви су ти фактори били познати и у прошлости с обзиром да представљају нужне услове сваке организоване оружане борбе. Они су били познати и коришћени од светских војсковођа још од древних времена... Много пута је на те факторе указивао у својим делима и речима велики Лењин.“¹⁰⁾

Без обзира на постојање извесних разлика међу њима, совјетски војни писци сматрају да постоји низ услова и фактора који у својој свеукупности и условљености опредељују карактер рата и одлучују о његовом току и исходу. Те услове и факторе могуће је, по њиховој суштини, различито разврстати, као на пример: на енцијално-економске, политичко-идеолошке (морално-политичке) и чисто војне.¹⁰⁾

⁹⁾ Кандидат војних наука, генерал-мајор М. В. Смирнов, и пуковници И. С. Ваз, С. Н. Казлов, П. А. Сидоров: *О совјетској војној науци*.

¹⁰⁾ У књизи *О совјетској војној науци* помињу се још просторно-географски услови и фактори, док се у књизи *Марксизам-лењинизам о рату и армији* (слично и у књизи *Дијалектика у војном делу*) говори о економском, моралном и о чисто војним факторима, при чему се „елементи“ прва два фактора разматрају у истом смислу као и појам „фактори“ у другим публикацијама, чиме њихов смисао и садржај у основи остају исти.

У совјетским војно-теоретским радовима помињу се, поред осталих, најчешће следећи фактори: друштвено-политички и државни систем, материјално-техничка база друштва, број и квалитет становништва, његов класни и национални састав, међунационални однос, унутрашња и спољна политика владе и однос народа према њој, карактер рата, владајућа идеологија у друштву, политичка свест и морални дух народа и армије, број и квалитет оружаних снага, а нарочито број и квалитет нуклеарно-ракетних и других најсавременијих јединица, обученост личног састава, стање војне науке и ратне доктрине, географско-стратегијски положај земље и план рата, изненађење и иницијатива, борбена готовост оружаних снага и спремност земље за рат, дејство савезника, пространство територије, време у смислу

трајања итд. Улога и значај сваког појединог фактора не могу се посматрати статично. Пре свега, зависно од конкретне историјске, односно ратне ситуације, улога једних фактора се повећава док других опада, тј. један фактор у разним конкретним ситуацијама има различиту улогу и значај. Осим тога, неки фактори испољавају своје дејство привремено, као нпр. изненађење или иницијатива, док други, иако су променљивог степена вредности и значаја у разним ратним ситуацијама, стално дејствују. Сви су они међусобно испреплетани и једино их је могућно правилно сагледати у заједничкој повезаности.

Стање и дејство свих услова и фактора на рат у време највећих напора земље (као и у току припрема за рат), посматрани у међусобној повезаности, опредељују стање економ-

ског, војног (у ужем смислу ратног) и моралног потенцијала земље, по којима се и цене ратне могућности једне земље или коалиције земаља. У ствари, за процену ратне способности сопствене земље или коалиције земаља, као и вероватног или стварног противника, односно противничке коалиције, треба најпре познавати максималан број и квалитет оружаних снага за одређени временски период и могућности њихове употребе. Познавање сва три потенцијала у време мира је предуслов за предузимање одговарајућих војних, привредних, идеолошких и других мера у оквиру припрема за рат. Међутим, значај проучавања тих потенцијала још је већи и нужнији приликом планирања и спровођења одређених ратних напора, односно већих операција.

Економски потенцијал представљају економске могућности земље или коалиције земаља при највећем напрезању њихових производних снага у условима постојећег друштвено-политичког и државног система једне, односно сваке поједине земље у оквиру коалиције. Он се оцењује на основу максималног обима основних видова производње који је могућан у одређеној земљи (коалицији) за дати временски период. Услови и фактори који леже у основи економског потенцијала су многобројни и разноврсни. Тако његову јачину условљава стање (развијеност) индустрије уопште, а на првом месту тешке; научно-технички резултати, број и квалитет становништва, стање сировинских извора и саобраћаја, енергетске базе, базе снабдевања храном, припремљеност и способност брзог прелаза економије на ратну производњу, зависност од увоза, територијални распоред производних снага и могућност њихове заштите из ваздуха итд. Друштвено-политички и државни систем условљава степен коришћења свих материјалних

и људских извора земље. Тако, нпр. при једнаким материјалним и људским изворима, економски потенцијал социјалистичке земље биће знатно већи него капиталистичке, о чему говоре и примери из прошлости. Број и квалитет (морал, образовање, стручност итд.) становништва је један од основних фактора овог потенцијала.

Он садржи војноекономски и војноиндустријски потенцијал. Војноекономски потенцијал подразумева максималну количину материјалних средстава коју економија може издвојити и доделити за потребе оружаних снага у одређеном временском периоду. То значи да је величина војноекономског потенцијала директно зависна од величине економског потенцијала. Војноиндустријски потенцијал сачињавају индустријски капацитети који при потпуном преласку индустрије на ратну производњу могу бити непосредно искоришћени за израду наоружања и опреме.

Морални (морално-политички) потенцијал изражава спремност народа да у рату подноси све жртве и сва лишавања, како на фронту тако и у позадини, и да са максималним напрезањем својих физичких и духовних снага и непоколебљивом вером у победу испуњава задатке које пред њега поставља државно и војно руководство. У његовој основи леже на првом месту социјално-политички и идеолошки, а затим економски и други фактори. Од посебног су значаја за морални потенцијал: политика земље и поверење народа у њу и у друштвено-политички и државни систем, класни састав и политичка свест становништва, национални однос, борбене традиције и патриотизам народа, успеси или поразии у току рата, материјални положај народа итд.

Војни потенцијал сачињавају максималне по броју и истовремено најбоље по квалитету оружане снаге ко-

је може да има једна земља (коалиција) у одређеном времену, а које су обезбеђене свим материјалним и другим потребама и оспособљене у сваком погледу за вођење савремених ратних дејстава. У данашњим условима нарочиту важност за војни потенцијал има број и квалитет нуклеарног оружја и средстава за његово лансирање, као и стање ПВО земље. За оцену војног потенцијала, односно за сагледавање улоге и значаја услова и фактора који се налазе у његовој основи, неопходно је познавање наведених потенцијала, тј. свих социјално-економских, политичко-идеолошких и других услова и фактора у њиховој међусобној повезаности.

У оцени улоге, места и дејства појединих услова и фактора на ток и исход рата, совјетски војни писци долазе до закључка да би у случају избијања новог рата већи број фактора повећао утицај на ток ратних догађаја, док би се утицај мањег броја фактора, у поређењу са стањем у последњем рату, вероватно смањило. Оцену улоге неких фактора, првенствено оних чији је значај нарочито порастао, дали су током последњих неколико година и највиши совјетски војно-политички руководиоци.

У савременим условима порастао је значај економског потенцијала, односно фактора и услова кроз чије се међусобно дејство изражава економска моћ земље. Повећање зависности оружаних снага од економије је карактеристична црта ратова савремене епохе, а објашњава се чињеницом да расходи за наоружање и техничку опрему, у оквиру целокупних расхода оружаних снага, брзо расту што, природно, изазива и повећање укупних државних расхода. Док је у ратовима XVIII, па и XIX века претежни део финансијских средстава одлазио на плате војника, куповину и превоз сточне и људске хране, итд., а рела-

тивно мањи део на набавку оружја и технике, дотле се ситуација у XX веку нагло променила у корист технике.

Генерал-мајор Лаговски¹¹⁾ наводи податке о уделу војних расхода Русије у ратовима од XVIII века па закључно са првим светским ратом, из којих се види да су, на пример, расходи на борбену технику у оквиру свих расхода изгледали овако: у рату против Наполеонове армије 1812/13. год. 14⁰/₀, у руско-јапанском рату 25⁰/₀, а у првом светском рату 60⁰/₀. Лаговски каже да је, према неким подацима капиталистичких држава, удео расхода на војну технику у другом светском рату достигао 70—75⁰/₀, при чему треба имати у виду да су укупни војни расходи у другом светском рату повећани за око 4—5 пута у поређењу са онима у првом светском рату. У евентуалном будућем рату, расходи на наоружање и техничку опрему знатно би порасли, а укупни војни расходи били би неупоредиво већи него у другом светском рату. Нагли развитак науке и технике већ сада у миру (што би свакако било и у рату) условљава опремање оружаних снага све новијим техничким средствима, при чему долази до застаривања и одбацивања технике која је тако рећи тек произведена. Осим тога, савремена ракетно-нуклеарна и друга средства за масовно уништавање довешће до огромног уништавања привреде зарађених земаља. У таквим условима пред економику земље поставиће се врло сложени задаци. Она ће морати не само да обезбеди уредно снабдевање оружаних снага свим материјалним потребама, већ и да одржи стабилност и функционисање позадине. Повећани значај економије за савремене оружане снаге и оружану борбу и истовремено порасле могућности новог наоружања за њено уни-

¹¹⁾ Генерал-мајор А. В. Лаговски, професор, доктор војних наука: *Стратегија и економика*.

штавање, условили су да се као један од најважнијих задатака оружаних снага поставља дејство по најважнијим привредним објектима противника да би се његова економика онеспособила и спречило обнављање војног потенцијала, а истовремено очувала сопствена позадина. „Исход савременог рата постао је тесно повезан и зависан како од победе трупа на фронту тако и од економске победе у позадини, од успешног разбијања дубоке позадине противника и одбијања његовог напада по дубокој позадини сопствене земље.“¹²⁾

Без обзира на постојање у оружаним снагама техничких средстава којима се много брже него у прошлости могу савладати велика пространства, велике територије и акваторије зараћене земље (коалиције) испољиће велики утицај на ток и исход рата. Савремена средства за рушење и уништавање, која се могу пренети на сваку тачку земаљске кугле, а тим пре на сваки објекат територије зараћених земаља, толико су повећале значај пространства територије да је оно постало један од најважнијих фактора за успешно вођење рата. Земље које располажу великом територијом могу да растресито распореде привредне објекте, становништво и саме оружане снаге, као и да организују ефикаснији систем ПВО уопште. На великом простору лакше је маневровати снагама и средствима, распоредити и замаскирати ракетно-нуклеарне јединице.

Велико пространство територије има и негативне стране. Тако одбрана огромне територије захтева релативно велик број добро опремљених и обучених јединица ради спречавања упада противника са разних страна.

Истовремено са повећаним значајем велике територије савремени ракетно-нуклеарни рат умањује улогу географског положаја земље, односно значај њене удаљености од граница противничке земље. У прошлости је географски положај таквих земаља као што су САД или Велика Британија био фактор од изузетно великог значаја за њихову безбедност. Сада се ратна дејства могу још у самом почетку рата пренети и на територију ових земаља.

Упоредо са пространством у географском смислу, веома важан фактор, који утиче на ток ратних дејстава и рата у целини, јесте време. Због пораста покретљивости и маневарске способности свих видова оружаних снага, као и рушилачке снаге савременог оружја, исход операција ће у далеко већем степену зависити од способности и умешности коришћења фактора време. Више него икада у прошлости, добитак у времену значиће победу. И обратно, губитак у времену, тј. закашњавање у припреми и извођењу дејстава, значиће пораз не само у оперативним већ и у стратегијским размерама. „Брзина, брзина и још једном брзина помножена са одлучним и умешним дејствима, та формула ратне вештине постаје најважнија у условима атомског рата“¹³⁾

Научнотехничка достигнућа и квалитет технике, односно ниво развијености производних снага уопште, имају веома важан утицај на однос снага зараћених земаља. Од посебног је значаја при том квалитет ратне технике и наоружања. Земље које имају већа научнотехничка достигнућа могу да изграде јачи војни потенцијал и када су по општем обиму економике (привредне производње) инфериорније. Посебно се истичу научнотехничка

¹²⁾ Кандидат војних наука, генерал-мајор М. В. Смирнов, и пуковници И. С. Ваз, С. Н. Казлов, П. А. Сидоров: *О совјетској војној науци.*

¹³⁾ Пуковник И. А. Грудинин, кандидат филозофских наука: *Питање дијалектике у војном делу.*

достигнућа СССР, нарочито у областима које су од посебног значаја за војни потенцијал као, на пример, у ракетној техници, као и решеност да та преумућства не испусти из руку. Уједно се подвлачи одлучујућа улога народних маса у свим друштвеним појавама, па и у рату. Човек, са својим моралним и другим квалитетима, остаје основни фактор рата без обзира на веома пораслу улогу технике. Морално-политичка свест и чврстина, тј. непоколебљива вера у победу, добијају изузетно велики значај у условима напорног и уништавајућег ракетно-нуклеарног рата. При том треба имати у виду да ће уништавајући удари противничког ракетно-нуклеарног и другог најновијег оружја бити усмерени једновремено на разбијање економског, моралног и војног потенцијала. За чврстину морала и спремност народа, односно оружаних снага да поднесу највеће жртве и лишавања у рату, одлучујући значај имају политички (праведни) циљеви рата, односно политика земље и однос народа према њој.

Број становништва и његова морална чврстина нису, међутим, једина мерила за одлучујућу улогу народних маса у рату. У савременим условима порастао је значај професионалне структуре општег, а нарочито стручно-техничког образовања народа, његове организованости за извршење задатака у рату итд. Према томе, када је реч о одлучујућој улози народа у рату, онда се морају имати у виду, поред његових морално-политичких квалитета, тј. његове спремности да поднесе све жртве и напоре за остварење циљева рата, и други квалитети од којих зависи да ли ће се та спремност претворити у снагу која ће и у условима нуклеарно-ракетног рата бити одлучујућа за победу.

Број и квалитет оружаних снага остаје као и раније један од основних фактора који одлучује о току и исходу рата. У оружаним снагама људи, тј. војници, подофицири, официрски кадар, су одлучујући фактор. При томе нису једино важни њихов број и морална чврстина, него су нужни и високи стручно-технички квалитети, мајсторство у руковању техником, у организовању и извођењу бојева и операција. Под бројем и квалитетом оружаних снага подразумева се дакле број људства, његови морално-политички и стручно-технички квалитети, стање војне науке, ратне доктрине и ратне вештине, наоружање и техника итд.

Фактор „број и квалитет дивизија“ мора у новим условима, по мишљењу совјетских војних писаца, бити коригован. Ради се о томе да је у савременим условима од далеко већег значаја за однос војних снага и могућности зараћених страна број и квалитет ракетно-нуклеарних снага, снага ПВО земље, авијације, подморница, ваздушно-десантних трупа итд. Садашње становиште је да је број и квалитет дивизија у оружаног борби и даље врло важан фактор, али он не може да надокнади недостатак ракетно-нуклеарних и других најсавременијих јединица.

С обзиром на пораст губитака у ракетно-нуклеарном рату, повећава се значај броја и квалитета обучених резерви за попуњавање оружаних снага у току рата.

Последњих година је совјетска војна мисао посветила посебну пажњу фактору изненађење. Како истичу совјетски војни писци, дејство овог фактора може се испољити кроз неочекивани напад, изненадну примену новог оружја, непредвиђени маневар противника и сл. Посебан се значај поклања изненађењу у смислу изненадног напада.

Стаљин је својевремено означио фактор изненађења као пролазни, привремено дејствујући. Међутим, како истичу писци књиге О совјетској војној науци,¹⁴⁾ из овакве у основи правилне оцене поменутог фактора, неки совјетски војни писци направили су погрешан закључак по коме изненађење, као и други привремено-дејствујући фактори, не може играти одлучујућу улогу ни у каквим условима, па га не треба ни разматрати међу факторима одлучујућим за ток и исход ратних дејстава и рата у целини.

У обради места и улоге изненађења, савремени совјетски војни писци полазе од чињенице да је изненађење у прошлим ратовима увек играло велику улогу, да се разматрало међу најважнијим факторима који утичу на ток и исход рата и да је у условима нуклеарног рата његов значај још више порастао. С тим у вези изузетно велики значај, већи него икад у прошлости, добија истовремено и почетни период рата. Опремљеност оружаних снага водећих светских сила квалитетно новим оружјем, у великим количинама, великог домета и рушилачке моћи, ствара реалну опасност од изненадног концентричног напада агресора, а тиме и довођења нападнуте стране у врло тешку ситуацију у почетном периоду рата.

Вероватноћа управо таквог напада од стране агресора истиче у оштрој форми значај борбене готовости оружаних снага још у миру ради наносења моменталног противудара по агресору, као и спремност целе земље за такву ситуацију.

Међутим, и поред повећаног значаја изненађења и почетног периода рата у нуклеарним условима, совјетски војни писци су мишљења да из-

ненадни напад ипак не може да одлучи судбину рата.

Као што се види, ствар је у томе да се у постојећим условима питање изненађења у смислу изненадног напада, а с тим у вези и питање почетног периода рата, уско повезују са спремношћу земље за рат, односно борбеном готовошћу оружаних снага за одбијање изненадног напада и ментално прелажење у противнапад. Полазећи од оцене извесних војних проблема коју је јануара 1960. године дао Хрушчов, совјетски војни писци истичу спремност СССР-а да одбије и разбије нападе агресора. Они указују на то да СССР располаже са довољно оружаних снага које су снабдевене најновијом ратном техником и налазе се, погодно распоређене на територији земље, у сталној борбеној готовости. Исто тако да су и ракетно-нуклеарна средства распоређена на начин који омогућује да се у случају уништења једних средстава намењених за противудар, ставе у дејство средства са резервних положаја ради уништења циља.

Совјетски војни писци заступају становиште да су у савременим условима неагресивне земље принуђене и дужне да предузимају мере ради јачања одбрамбене способности и повећања борбене готовости својих оружаних снага. „С тим у вези поставка Стаљина да су агресивне државе увек боље припремљене за рат него неагресивне, у стању је да у садашњим условима нанесе непоправљиву штету“.

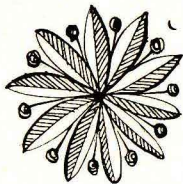
Напред је изнесено само неколико услова и фактора који се помињу у делима савремених совјетских војних писаца, а чији се утицај на ток и исход савременог рата сматра веома важним. Према њиховом мишљењу, питање услова и фактора не сме се решавати догматски већ стваралачки

¹⁴⁾ Кандидат војних наука, генерал-мајор М. В. Смирнов, и пуковници И. С. Баз, С. Н. Казлов, П. А. Сидоров.

и дијалектички. Једино такво прилажење њиховом проучавању омогућава правилно сагледавање ових или оних фактора и одређивање њихове стварне улоге и утицаја на ток и исход рата. При том треба имати у виду да услови и фактори не утичу аутоматски на ток и исход рата. Они пружају само могућности за чије је

претварање у стварност нужен стваралачки рад људи. Дубоко и темељито проучавање фактора и услова у којима може да избије евентуални рат и који могу да одреде његов ток и исход, совјетски војни писци сматрају веома важним задатком на коме треба још посебно радити.

САП.

PLANOVI RAZVOJA I UPOTREBE KOPNENE VOJSKE ZAPADNIH ZEMALJA

Početkom septembra 1961. u Vašingtonu je održana godišnja konferencija Udruženja pripadnika KoV SAD.¹⁾ U diskusiji na toj konferenciji su, pored predstavnika KoV SAD, uzeli učešća i predstavnici drugih armija, u prvom redu zemalja članica NATO (Zapadne Nemačke, Francuske i Italije), tako da je konferencija imala i širi karakter, tj. na njoj je došla do izražaja strategijska upotreba ne samo američke KoV, već i armija drugih zemalja koje pripadaju raznim zapadnim savezima, a u prvom redu NATO. Međutim, ne treba izgubiti iz vida da su u izlaganjima većine govornika, odnosno u njihovim stavovima po pojedinim pitanjima — s obzirom da su to bili predstavnici kopnene vojske zapadnih zemalja — možda isuviše naglašene izvesne pretenzije ovog vida na prioritet. Ovo naročito u vezi sa dobro poznatom surevnjivošću koja postoji između pojedinih vidova u američkoj i drugim zapadnim armijama.

Na konferenciji je razmatrana opšta politička situacija u svetu, uspesi koje je KoV postigla, kao i zadaci koje je izvršavala u proteklom periodu. Pored toga, razmatrane su i mere koje treba preduzeti u narednom periodu u pogledu njenog daljeg jačanja, kao i zadaci koji stoje pred njom u pojedinim delovima sveta. Pored opštih zadataka u okviru vojne strategije SAD uopšte, kao posebna područja u kojima je KoV angažovana ističu se: područje NATO i Srednji istok, pacifičko-azijsko, latinskoameričko, kao i područje Arktika.

¹⁾ Materijal sa ove konferencije iznet je u časopisu *Army*, SAD, od oktobra 1961. godine.

Na konferenciji su, pored ostalih, govorili američki ministar spoljnih poslova, pomoćnik ministra odbrane, ministar KoV, više komandanata i načelnika štabova američke KoV — odnosno kopnenih snaga stacioniranih u Evropi, na Pacifiku, u Koreji, u karipskom području i na Aljasci itd., kao i neki komandanti američkih mornaričkih snaga u istočnom Atlantiku i na Sredozemnom moru.

I pored toga što su divizije američke KoV koje su raspoređene u stratejskim područjima u Evropi i na Dalekom istoku, kako je to na konferenciji istaknuto, spremne za izvršenje međunarodnih obaveza koje su SAD preuzele na sebe, kao i za obezbeđenje američkih isturenih baza, ipak ona (u celini gledano) ima još uvek svojih problema. U rešavanju nekih od njih već su preduzete odgovarajuće mere, ali ima ih koji zahtevaju što skorije razmatranje i rešavanje.

Pored poznatog problema vazdušne pokretljivosti, na konferenciji su, između ostalih, istaknuti i sledeći problemi: jedinice koje su se nalazile u prekomorskim posedima, a naročito one u Koreji, nikada nisu bile potpuno popunjene; u periodu posle rata u Koreji, kada je teorija »masovne odmazde« predstavljala osnovni princip vojne politike SAD, dopušteno je da oprema KoV spadne na vrlo nizak nivo (u VIII armiji, u Koreji, tek sada zamenjuju mitraljeze iz prvog svetskog rata novim modelima); jedinice u sastavu stratejske rezerve KoV (STRAC) nikada nisu bile dovoljne za upotrebu u onim oblastima u kojima je moglo doći do sukoba; jedinice podrške oduvek su održavane ispod poželjnog nivoa; zahtev za neposrednu proizvodnju raketa Nike Zeus još nije ostvaren; budžetska sredstva za nabavku nove opreme i zamenu pojedinih njenih delova nisu bila dovoljna da obezbede punu spremnost američke KoV, odnosno izvršavanje obaveza koje se postavljaju pred savremenu vojsku.

Iz govora učesnika konferencije mogu se sagledati planovi i mere koje se preduzimaju ili će se preduzeti u sklopu opšte vojne strategije SAD, a posebno njihove kopnene vojske, kao i zadaci armija nekih drugih zemalja članica NATO.

U pogledu opštih planova poboljšanja stanja u oružanim snagama SAD polazi se od zadataka koje je Kenedi, u svojoj poruci u vezi sa budžetom odbrane, postavio. U njoj je poseban akcenat dat povećanju konvencionalnih mogućnosti armije. Zatim, proširenju rada na polju istraživanja konvencionalnog oružja; nabavci novih transportnih aviona, sa većim radijusom dejstva, kao i rešavanju problema pokretljivosti uopšte; poboljšanju kvaliteta taktičkih aviona (lovaca) koji će, pored ostalog, u pogledu sletanja i poltanja biti u većoj meri prilagođeni različitom terenu; daljem razvoju specijalnih snaga (za organizovanje gerilskog i protivgerilskog rata); poboljšanju stanja u vazduhoplovstvu i mornarici; najzad, povećanju brojnog stanja kopnene vojske uopšte, a u Zapadnoj Evropi posebno.

Razvoj tehnike u svetu i dostignuća ostvarena u tom pogledu uopšte, kao i njeno korišćenje (ili mogućnost korišćenja) u vojne svrhe, doveli su do toga da se sada pristupa izmeni dosadašnje koncepcije masovne odmazde, tj. da ona ne bude više osnovno sredstvo rata i diplomatije SAD. Ovo ipak ne znači da će SAD prestati sa proizvodnjom i usavršavanjem sredstava za masovno uništavanje (svih vrsta). Na konferenciji je istaknuto da će SAD i dalje razvijati svoju nuklearnu udarnu snagu. Međutim, u opštoj politici daljeg razvoja težiće se skladnijem odnosu nuklearnog i konvencionalnog oružja, kao i međusobnom odnosu kopnenih, pomorskih i vazduhoplovnih snaga. Na konferenciji je istaknuto da od politike potpunog oslonca na masovnu odmazdu treba preći na razvoj takvih snaga koje će biti spremne da

se angažuju u ratu svake vrste. Da bi se, pak, ovo moglo postići, moraju se svi napori usmeriti ka poboljšanju efikasnosti organizacije NATO, poboljšanju obuke i kvaliteta svake jedinice ponaosob.

U okviru opštih planova stvaranja savremenije kopnene vojske doneta je i odluka o reorganizovanju divizija KoV (napuštanje *pentomic* formacije i prelazak na brigadni sistem). Divizije (koje će biti osnovni borbeni element na budućem vojištu) biće do 1970. godine u potpunosti ovog novog tipa. Njihove formacije uskladiće se prema područjima na kojima će biti upotrebene, s tim što će se akcenat dati povećanju njihove taktičke pokretljivosti.²⁾

Posebna se pažnja obraća pitanju pokretljivosti divizija stacioniranih u Evropi. Za sada, pre nego što se pređe na njihovo potpuno reorganizovanje, svaka od tri pešadijske divizije u sastavu VII armije ojačaće se sa po 1 000 ljudi. Pored toga, ove tri divizije dobiće i oklopne transportere (prerašće u mehanizovane divizije). Tempo reorganizovanja divizija u sastavu VII armije (na tip divizija po novoj strukturi) zavisice od razvoja događaja u Evropi.

Radi povećanja broja borbeno spremnih divizija u sastavu strategijske rezerve KoV, tri divizije na teritoriji SAD (koje su i do sada bile u sastavu ove rezerve) oslobađaju se zadatka obuke (to je do sada bio njihov osnovni zadatak jer su, u stvari, predstavljale centre za obuku). Na taj način će se broj borbeno spremnih divizija u sastavu strategijske rezerve povećati od tri na šest.

Za modernizaciju armije u fiskalnoj 1962. godini, budžetom su predviđene 2 532 milijarde dolara (za naoružanje, municiju i opremu). U fiskalnoj 1961. godini u ovu svrhu je bilo namenjeno 1 495 milijardi dolara.

U pogledu obezbeđenja kopnene vojske, SAD nastoje kako je na konferenciji istaknuto, da i aktivnu armiju i rezervne komponente KoV potpuno snabdu savremenom opremom. One moraju biti spremne za uspešno vođenje bilo koje vrste rata — opšteg ili ograničenog, sa ili bez upotrebe nuklearnog oružja (s tim u vezi čine se napori da se industrijski potencijal i mogućnosti zemlje iskoriste za logističke potrebe armije).

Kopnena vojska, prema iznetim podacima na konferenciji, troši danas više od milijardu dolara godišnje na polju istraživanja i razvoja savremene opreme, što iznosi jednu desetinu od ukupnog budžeta kopnene vojske. Od ove sume, oko dve stotine miliona dolara ide na osnovna i primenjena istraživanja, a ostalih osam stotina miliona na razvoj, ispitivanja i usavršavanja.

KoV SAD i NATO. — Osnovni zadatak kopnenih snaga SAD u Evropi jeste podrška NATO. Područje koje zemlje članice NATO drže u Evropi, kako je na konferenciji izneto, predstavlja bez sumnje najvažniji deo stvarnih (naročito prirodnih) bogatstava u Evropi. Ono obuhvata industrijske komplekse Rura i Sara, ogromne mineralne rezerve, poljoprivredna dobra, lučke i komunikacijske uređaje i vodene puteve. Pored toga, ovo područje obuhvata i privredno i kulturno bogatstvo gradova kao što su London, Pariz, Brisel, Roterdam, Frankfurt i Rim.

Posebno je istaknut značaj baza koje postoje u Evropi. Njihova se uloga sastoji u snabdevanju borbenih jedinica u Zapadnoj Nemačkoj — naoružanja-

²⁾ U vezi sa planiranjem njihove što efikasnije upotrebe predviđa se, pored ostalih mera, da najvažniji kadar divizije učestvuje svake godine u izvođenju obuke na određenom vojištu radi upoznavanja sa rejonom budućeg dejstva, kao i sa lokalnim stanjem i najnovijim razvojem na vojnom polju.

njem, hranom i gorivom. Isto je tako ukazano i na ulogu i podršku kopnenih snaga SAD zemljama NATO u pogledu snabdevanja i obuke, posebno u upoznavanju sa savremenim naoružanjem i savremenom borbenom taktikom. Pored ostalog, obuka obuhvata i vežbe na kojima se ispituju brzina i efikasnost samog snabdevanja, upoznaje rukovanje individualnim naoružanjem i sredstvima za lansiranje atomskog oružja. Pored toga, male jedinice se obučavaju i kroz učešće u vežbama NATO.

U vezi sa evropskim područjem, pored zadataka koje imaju kopnene snage SAD, na konferenciji su izneti i zadaci kopnenih snaga drugih zemalja članica NATO: Zapadne Nemačke, Francuske i Italije.

Zapadna Nemačka i NATO. — O mestu Zapadne Nemačke u NATO govorio je predstavnik zapadnonemačke armije. Pored toga, on je izneo i planove izgradnje zapadnonemačke armije sa osvrtnom na njen dosadašnji razvoj. On se najpre zadržao na nekim faktorima koji su od odlučujućeg značaja za opštu izgradnju zapadnonemačkih oružanih snaga, a posebno njenih kopnenih snaga.

S obzirom na geografski položaj Zapadne Nemačke, mogućnosti popune njene žive sile i druge materijalne izvore, planovi i izgradnja zapadnonemačkih oružanih snaga bili su orijentisani, od samog početka, na potpunu integraciju ovih snaga u okviru NATO. Samim tim je i celokupna struktura kopnene vojske bila orijentisana u tom pravcu.

U okviru NATO, osnovni je zadatak bilo kojih kopnenih snaga — prema tome i zapadnonemačkih — da se eventualni neprijatelj i njegove tenkovske snage drže što dalje od nemačke teritorije i na taj način spreči zauzimanje industrijskog potencijala Zapadne Evrope. Ovaj opšti zadatak naglašava i posebnu važnost i ulogu kopnenih snaga na centralnoevropskom bojištu. S tim u vezi je i celokupna koncepcija zapadnonemačke kopnene vojske, uključujući njenu organizaciju, opremu i obuku, orijentisana ka ostvarenju ovih ciljeva.

Posle prijema Zapadne Nemačke u NATO otpočela je i snažnija izgradnja zapadnonemačke armije. I pored teškoća na koje se nailazilo u pogledu organizacije, ljudstva, opreme, kao i u psihološkom pogledu, ona je bila u izvesnoj prednosti jer je mogla da koristi tehnička iskustva i rezultate na polju istraživanja koje su postigle ostale zemlje — članice NATO. Pored toga, jedan od odlučujućih faktora u razvoju armije bila je pomoć koju je ona — u pogledu materijala i obuke — dobila od SAD.

Operativne snage zapadnonemačke armije obuhvataju sve njene snage koje se nalaze u sastavu NATO, tj. sve pokretne formacije do nivoa korpusa. Štab kopnene vojske, pored zadataka u pogledu razvoja operativnih jedinica, odgovoran je i za aktiviranje, obuku i održavanje snaga teritorijalne odbrane, koja ima zadatak da obezbedi operativnu sposobnost i slobodu manevra svih borbenih snaga NATO stacioniranih na teritoriji Zapadne Nemačke.

Reorganizovanje zapadnonemačke armije na principu brigada počelo je 1959. godine, a izvršeno je da bi sve njene jedinice, pored ostalog, postigle veću pokretljivost na bojištu. Tako je kopnena vojska osposobljena za dejstva u uslovima konvencionalnog i nuklearnog rata, a svaka brigada za neprekidna dejstva — bez podrške sa strane — u toku nekoliko dana.

U vreme mira brigade su organizovane u skladu sa zadatkom u ratu. Na konferenciji je istaknuto da ovo predstavlja veliku prednost u pogledu jedinstva obuke i komandnih postupaka. U stvari, u zapadnonemačkoj armiji postoje dve osnovne vrste brigada koje su organizovane na sličnoj osnovi.³⁾ Svaka brigada ima izvestan broj specijalnih jedinica i organske delove za logističku podršku, tako da je u tom pogledu osamostaljena za period od tri do pet dana. Brigade su naoružane samo konvencionalnim oružjem, a mogu biti pridate divizijama, bilo koje vrste i u bilo kojoj kombinaciji, u skladu sa situacijom, namerama komande i terenskim uslovima.

Prema planu Zapadna Nemačka treba da ima tri korpusna štaba i 12 divizija. Do sada su aktivirana i stavljena na raspolaganje NATO tri korpusna štaba i 8 divizija. Ostale četiri divizije nalaze se u različitim fazama aktiviranja i kako koja bude aktivirana ulaziće u sastav snaga NATO. Ukupna jačina zapadnonemačkih kopnenih snaga iznosi sada 194 000 ljudi.

Pošto se završi i poslednja faza izgradnje armije, aktivnost će se sve više usmeravati na upoznavanje sistema novog naoružanja i savremenih borbenih vozila. Pored učešća u izradi standardnog tenka za snage NATO, u zapadnonemačkoj armiji se razmatra i razvoj jednog savremenijeg pešadijskog borbenog vozila. Na osnovu iskustva iz prošlosti, ovo vozilo neće biti samo oklopni transporter, već pravo borbeno vozilo. Ono će služiti ne samo za transport jedinica ka bojištu, već i za njihov prevoz u toku borbe. Na taj način obezbediće se direktno sadejstvo u borbi između oklopnih i jedinica oklopne pešadije, čija će se pokretljivost i borbeno moć time samo poboljšati.

U pogledu raketnog naoružanja Zapadna Nemačka ima rakete *Honest John* (koje je dobila od SAD). Sistem za lansiranje ovog atomskog oružja već je dodeljen korpusima i divizijama. Tri diviziono raketa *Honest John*, namenjena za korpusne, izvestan broj samostalnih baterija već su aktivirani. Pored toga, planira se aktiviranje i ostalih raketnih jedinica koje će biti opremljene raketama sistema *Sergeant*, a kasnije i *Pershing*.

Očekuju se slična poboljšanja i u ostaloj opremi i naoružanju, na primer, u artiljeriji, inženjeriji i izviđačkim organima.

Francuska armija i NATO. — Predstavnik francuske armije je govorio o njenom doprinosu izvršenju zadataka koji stoje pred snagama NATO, kao i o njenom daljem razvoju. Zadatak je francuske armije u eventualnom budućem ratu da sa ostalim snagama NATO dejstvuje na centralnoevropskom vojištu. Francuska teritorija, na kojoj se nalaze: glavna komanda NATO, važne luke, aerodromi, vrlo gusta mreža puteva i železničkih komunikacija, naftovodi, depoi, bolnice i dr. obezbeđuje dubinu ovom vojištu. Pored toga, nemačke jedinice i sada koriste njenu teritoriju za obuku.

Francuske snage, stacionirane delom u Francuskoj, a delom u Zapadnoj Nemačkoj, mada ograničene u pogledu veličine, nalaze se, kako je izneo predstavnik francuske armije, u punoj jačini i biće spremne za dejstvo kad god to zatreba. Ove će snage posedovati: atomsko naoružanje; sistem za otkrivanje ciljeva (kopneni i vazdušni), na primer: specijalne izviđačke jedinice, radare, helikoptere itd.; vatrene elemente potrebne za manevar u uslovima atomskog rata; sredstva protivvazdušne odbrane za dejstvo protiv niskoletjećih aviona i onih na srednjim visinama.

³⁾ Oklopno-grenadirske i oklopne brigade.

Jedinice francuske armije biće tako organizovane, istaknuto je na ovoj konferenciji, da će biti sposobne za borbu i u krajnje nejasnoj situaciji. Ovo nalaže združivanje rodova i kod relativno nižih jedinica. Studije koje se na ovim principima sada vrše izgleda da će dovesti do koncepcije lake divizije četvorne formacije (manje od 10 000 ljudi) koja će posedovati znatnu vatrenu moć, vrlo veliku pokretljivost i u znatnoj meri logističku samostalnost.

Pored ovih borbenih snaga, francuska armija imaće u svom sastavu i male ali jake vazdušno-desantne i amfibijske snage koje će uvek stajati na raspolaganju za borbu u prekomorskim posedima (kada to bude potrebno), kao i jedinice čiji će zadatak biti suprotstavljanje subverzivnim delatnostima u metropoli.

Od raketa zemlja-zemlja ili zemlja-vazduh, osposobljenih za nošenje atomske bojeve glave, Francuska je primila od SAD, u okviru programa vojne pomoći, rakete *Nike* i *Honest John* koje su sada u operativnoj upotrebi u sastavu francuskih snaga stacioniranih u Zapadnoj Nemačkoj.

Italija i NATO. — Predstavnik italijanske armije je istakao da su njene jedinice raspodeljene na snage u sastavu NATO i snage namenjene za izvršenje čisto nacionalnih zadataka.

Snage određene za NATO obuhvataju pešadijske i oklopne divizije, alpske brigade i izvesne jedinice podrške. Sve se ove snage nalaze u punom sastavu i u stanju pune borbene gotovosti.

Neke od ovih jedinica, posebno pešadijske divizije, nedavno su bile podvrgnute radikalnoj reorganizaciji. To je bio rezultat studija i ispitivanja, a posle nje pešadijske divizije treba da budu osposobljene za dejstvo kako u atomskim tako i u konvencionalnim uslovima, dok će i njihova pokretljivost biti znatno povećana.

Italijanska armija ima sada dve vrste divizija: divizije za dejstvo na ravničastom zemljištu, koje poseduju visok stepen pokretljivosti i elastičnosti i planinske koje su specijalno organizovane i određene za dejstvo na težem i planinskom zemljištu.

U pogledu jedinica podrške, na konferenciji su posebno istaknute snage namenjene južnoevropskom vojištu. One se sastoje od komande američkih raketnih jedinica, opremljenih raketama *Corporal*, i italijanskih, opremljenih raketama *Honest John*. Ova komanda ima zadatak da obezbedi vatrenu podršku italijanskim snagama raspoređenim u severoistočnom delu zemlje.

Kako za vreme mira, tako i u slučaju rata operativnu kontrolu nad svim italijanskim snagama određenim za NATO sprovodi komanda kopnenih snaga NATO za južnu Evropu.

Srednji istok. — Ovo se područje prostire pravcem istok-zapad u dužini oko 7 000 km, a od severa prema jugu u širini oko 4 000 km (površina dvaput veća od SAD).

Na pitanje šta uslovljava interes SAD za ovo područje sveta, mogu se dati dva jednostavna odgovora: njegova strategijska lokacija i izvori nafte. Sa geografske tačke gledišta, Srednji istok predstavlja središte istočne hemisfere. Istorija pokazuje, istaknuto je na konferenciji, da svaki onaj ko bi želeo da dominira područjima istočne hemisfere, mora najpre dominirati Srednjim istokom. Njegova strategijska važnost leži u tome što ovo područje obuhvata južni bok SSSR, a istočni i južni bok zemalja u sastavu NATO.

Pored svoje strategijske lokacije, Srednji istok daje 3/4 ukupne proizvodnje nafte u svetu. Ovo je važno zato što zapadnoevropski saveznici SAD, u pogledu snabdevanja naftom, zavise od ovog područja. S obzirom na tu njegovu važnost, SAD polaze sa stanovišta da one »moraju da obezbede da nafta Srednjeg istoka stoji na raspolaganju njihovim saveznicima«.

U vezi s tim područjem, na ovoj konferenciji su izneti i problemi sa kojima se susreću SAD i vlade pojedinih, njima prijateljskih, zemalja u pogledu obezbeđenja snabdevanja naftom, kao i uticaj geografskog položaja područja (naročito klime) na vođenje vojnih operacija.

Zbog velike važnosti Srednjeg istoka SAD i pružaju vojnu pomoć zemljama ovog područja. Uloga KoV u ostvarenju programa ove pomoći malo se razlikuje od njene uloge u bilo kom drugom delu sveta. Jedina razlika se sastoji u složenosti u važnosti zadataka koji se pred nju postavljaju.

Daleki istok. — Opšte uzev, ovo područje se prostire od Arktika do Antartika i od Kalifornije do Indije. Ovakvo ogromno prostranstvo (naročito okeansko, mada i kopnena površina sačinjava njegov znatan deo) ispoljava i glavni uticaj na vojnu strategiju.

SAD, u svojoj koncepciji »isturene strategije«, poklanjaju veliku pažnju ovom području. Kopnene snage namenjene za područje Dalekog istoka raspoređene su u tri ešelona: sopstvene snage pojedinih zemalja ovog područja, koje su u nekim rejonima ojačane kopnenim snagama SAD; pokretne (udarne) snage KoV SAD namenjene za ovo vojište, sa vazдушnim i pomorskim transportnim sredstvima koja stoje na raspolaganju za njihovo brzo prebacivanje u bilo koji istureni rejon (ovde prvenstveno spadaju kopnene snage SAD, mada se njima mogu priključiti i delovi snaga njihovih saveznika na ovom području); strategijska rezerva KoV SAD, locirana u stvari na teritoriji SAD, sa vazдушnim i pomorskim transportnim sredstvima koja stoje na raspolaganju za njeno brzo prebacivanje u bilo koji kraj sveta.

S obzirom na političku i ekonomsku situaciju u kojoj se nalazi ovo područje, na konferenciji je istaknuto da na njemu može doći kako do hladnog, tako i do ograničenog, odnosno neograničenog rata, uz upotrebu konvencionalnog, taktičkog nuklearnog i masovnog nuklearnog oružja.

Za izvršenje svojih zadataka na ovom području SAD imaju, pored vojnih misija i grupa u pojedinim zemljama, i borbene jedinice kao što su, na primer, divizija na Havajima, snage na Okinavi, kao i snage u Koreji (dve divizije i izvestan broj elemenata za borbenu i logističku podršku).

Pored operativnih jedinica na ovom području, a posebno u Koreji, posebna se pažnja poklanja značaju gerilskog i protivgerilskog rata. Tako se jedinice Južne Koreje obučavaju za upotrebu u ovim dejstvima.

Latinskoameričko područje. — Odgovornost za latinskoameričko područje leži na Karipskoj komandi koja u svom sastavu ima kopnene, pomorske i vazduhoplovne snage. Pored zemalja Centralne i Južne Amerike, ovo područje obuhvata i rejon Antila.

Zadatak poveren kopnenim snagama SAD u karipskom području sastoji se u obezbeđenju odbrane Panamskog kanala i ispunjavanju međunarodnih obaveza SAD u ovom delu. Od kopnenih snaga SAD u zoni Panamskog kanala nalaze se dve pešadijske borbene grupe, jedan divizion raketnih sredstava, jedinice protivvazdušne odbrane i jedinice za podršku.

Radi pružanja pomoći zemljama Centralne i Južne Amerike, u njima se nalazi 16 vojnih misija, od kojih je najjača u Venecueli (broji 33 čoveka).

Pored ovih misija, saradnja između kopnenih snaga SAD i kopnenih snaga ostalih latinskoameričkih zemalja sastoji se u sledećem: taktičke jedinice i tehničke službe kopnenih snaga SAD obučavaju često u zoni Kanala manje jedinice iz latinskoameričkih zemalja; američki instruktori obučavaju specijaliste i tehničare iz ovih zemalja (za inženjeriju, vezu, ATS i dr.); u zoni Kanala izvodi se i specijalna obuka oficira i ostalih pripadnika kopnenih snaga ovih zemalja (za ovu svrhu postoje dve škole).

Arktik. — Ovo se područje razmatra sa aspekta izvođenja strategijskih operacija, zatim kao područje za izvođenje obuke i opitne centre.

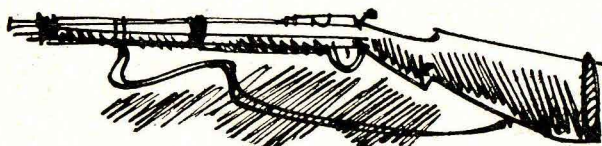
U arktičko područje spada: Aljaska, Kanada, Grenland, severni delovi Skandinavskog poluostrva i Sibir u celini. U jednom delu ovog područja lociran je sistem za otkrivanje raketa usmerenih ka teritoriji SAD. Na taj način ono predstavlja isturenu osmatračnicu za što ranije otkrivanje i presretanje aviona i raketa, kao i za izvođenje napada i protivnapada od strane SAD.

Međutim, važnost ovog područja ne ogleda se samo u njegovom geografskom položaju, već i u političkom, ekonomskom, pa i psihološkom pogledu.

Na teritoriji Aljaske se nalaze dve američke pešadijske borbene grupe (ojačane) i dva diviziona raketa *Nike Hercules*. Ovo područje služi i kao veliki opitni centar za ratovanje u izuzetno teškim, posebno zimskim uslovima, a na vežbama koje se tamo izvode u toku čitave godine, pored pešadijskih, učestvuju i specijalne izviđačke jedinice i vazduhoplovstvo.

Na kraju konferencije doneta je rezolucija u kojoj su posebno istaknuti zaključci u pogledu jačine i modernizacije kopnene vojske, vazdušnog i pomorskog transporta, spremnosti rezervnih snaga, odbrane protiv balističkih projektila, u pogledu hemijsko-biološkog rata, programa vojne pomoći, civilne odbrane i dr.

J. MAN.

Nešto o rukovodjenju odbranom Savezne Republike Nemačke¹⁾

Organi rukovođenja odbranom. — Činjenica da se Savezna Republika Nemačka nalazi u sastavu organizacije NATO uslovljava da se i rukovođenje njenim oružanim snagama u slučaju rata podređuje rukovodećim političkim i vojnim organima ove organizacije. U njima sarađuju i političke i vojne ličnosti, kao i privredni stručnjaci Savezne Republike Nemačke.

Zakonodavstvo Savezne Republike Nemačke predviđa da odgovornost za njenu odbranu leži na celokupnom državnom aparatu i da se, shodno tome, u slučaju proglašenja »odbrambenog stanja«, on stavlja u službu odbrane zemlje. Na osnovu takve postavke organi kako zakonodavne tako i izvršne vlasti imaju određenu odgovornost i primaju na sebe izvestan deo poslova u mirno i ratno doba.

Pojedini organi u okviru zakonodavne vlasti imaju, u pogledu odbrane zemlje, sledeću nadležnost:

¹⁾ Članak je sastavljen na osnovu podataka iz sledećih izvora:

— Ustavnog zakona Savezne Republike Nemačke (*Grundgesetz*) od 1949. god. sa njegovim izmenama i dopunama (*Grundgesetzeänderung*) od 1954. god.;

— Zakona o vojniku (*Soldatengesetz*) od 1956. god. sa Uredbom o regulisanju vojnih odnosa pretpostavljenih i potčinjenih koja je izdata na osnovu tog Zakona 1956. sa dopunom iz 1959. i 1960. god. (*Verordnung über die Regelung des militärischen Vorgesetztenverhältnisses*);

— Zakona o opunomoćeniku za odbrambena pitanja (*Gesetz über den Wehrbeauftragten*) od 1957. god.;

— Priručnika za odbrambena pitanja za 1959. god. (*Jahn H. i Neher K.: Taschenbuch für Wehrfragen 1959 — Bonn*);

— Priručnika za odbrambena pitanja 1960/61. (*Jahn H., Neher K., Pfeil H.: Taschenbuch für Wehrfragen 1960/61 — Bonn*);

— Propisa: Vojne institucije, odnosi potčinjenosti, zapovesti i uputstva (*Militärische Institutionen, Unterstellungsverhältnisse, Befehle und Richtlinien — Bonn 1956*).

Parlament (Savezne skupštine i Savezni savet odbrane) obavlja vrhovnu kontrolu, donosi, pored ostalih, i zakone koji se odnose na odbranu zemlje, savezni budžet kojim se opredeljuje i veličina oružanih snaga u mirno doba, a u njegovu nadležnost spada i donošenje zakona o zaključenju mira; Savezna skupština utvrđuje (konstatuje) »odbrambeno stanje« — u stvari ratno stanje; Skupštinski odbor za odbranu je organ Skupštine za sva pitanja odbrane zemlje; on ima i funkciju istražnog odbora; opunomoćenik za odbrambena pitanja je pomoćni organ Skupštine prilikom sprovođenja parlamentarne kontrole i zaštite ustavnih prava građana, a prvenstveno vojnika pri sprovođenju odbrambenih mera.

Pojedini organi u okviru izvršne vlasti imaju takođe određeni delokrug nadležnosti:

Predsednik republike proglašuje odbrambeno stanje zemlje, a u slučaju hitne opasnosti, ima pravo da to stanje i konstatuje, što inače spada u nadležnost Skupštine; donosi ukaze o prijemu, odnosno prestanku službe u oružanim snagama, za savezne činovnike, oficire i podoficire; propisuje oznake činova i vojnu odeću; savezna vlada, kao kolektivno telo, odgovorna je za odbranu zemlje u celini; savezni kancelar (predsednik vlade) određuje osnovne smernice odbrambene politike zemlje; u ratu komanduje oružanim snagama, tj. vrši funkciju vrhovnog komandanta; Savezni savet odbrane je pomoćni organ vlade za koordinaciju svih poslova iz oblasti odbrane zemlje. Predsednik ovog Saveta je savezni kancelar, a njegovi članovi su ministri odbrane, spoljnih poslova, unutrašnjih poslova, privrede i finansija, kao i generalni inspektor oružanih snaga (Bundesvera). U njemu se obezbeđuje jedinstvo političkih, privrednih i vojnih komponenata za odbranu zemlje, s tim

što je vojno rukovođenje potčinjeno političkim odlukama.

Gotovo sva ministarstva savezne vlade imaju, u okviru svoga resora, određenu nadležnost u pogledu odbrane zemlje kao, npr., ministar odbrane stara se o izgradnji, obuci i bojevoj gotovosti oružanih snaga, a u mirno doba ima i komandnu vlast nad njima, tj. vrši funkciju vrhovnog komandanta; ministar unutrašnjih poslova stara se o civilnoj zaštiti, policiji i graničnim trupama; ministar saobraćaja obavlja sve poslove koji se odnose na saobraćaj u vezi sa odbranom zemlje itd.

U vezi sa iznetom organizacijom Savezne Republike Nemačke mogu se istaći sledeće karakteristike:

a) Vrhovni komandant oružanih snaga nije, kao u mnogim drugim državama, šef države, u konkretnom slučaju predsednik republike, već ministar odbrane u mirno doba, a savezni kancelar za vreme rata.

b) Izbegava se naziv »ratno stanje« pa je zbog toga usvojen termin »odbrambeno stanje« koji se upotrebljava u svim zvaničnim propisima.

c) Ministarstvo odbrane u stvari ne objedinjuje sve poslove u vezi sa odbranom zemlje, kao što bi se iz njegovog naziva moglo zaključiti, već samo poslove koji se odnose na oružane snage.

Organi rukovođenja oružanim snagama (Bundesverom). — Savezno ministarstvo odbrane je centralni organ za rukovođenje oružanim snagama Savezne Republike Nemačke. Ono objedinjuje komandnu i upravnu funkciju. Ministarstvo, posredstvom posebnih odeljenja (štabova), rukovodi sa sva tri vida oružanih snaga, kao i teritorijalnom odbranom koja se smatra posebnim delom oružanih snaga. Prema tome, za vidove oružanih snaga ne postoje zasebna ministarstva, pa čak ni posebne komande vidova. Jedinstvo ru-

kovodenja sa sva tri vida oružanih snaga i sanitetskom službom obezbeđuje se i posebnim odeljenjem (štabom) za rukovođenje oružanim snagama, koje ima pravo da pomenutim organizacionim jedinicama izdaje direktive i uputstva. Jedinstvo Bundesvera obezbeđuje se najzad i time što za sva tri vida oružanih snaga, kao i za teritorijalnu odbranu, postoje zajednička odeljenja za upravne i pravne poslove, budžet, personalne poslove, odbrambenu privredu i odbrambenu tehniku. I organ za rukovođenje sanitetom je zajednički za sva tri vida oružanih snaga i teritorijalnu odbranu.

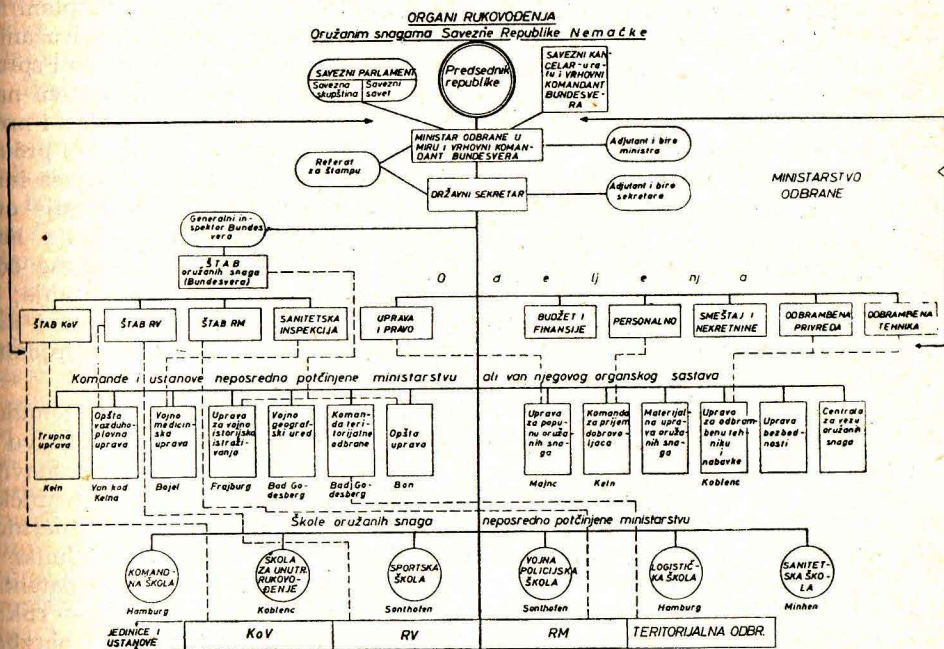
Kao što se iz šeme vidi, u neposrednom sastavu ministarstva se nalazi 11 odeljenja (računajući i 4 štaba), od kojih je svako podeljeno na odseke (pododeljenja), a ovi na referate. Ministarstvu je, sem toga, ne računajući jedinice i škole vidova oružanih snaga, potčinjen niz komandi i ustanova koje se većinom nalaze van sedišta ministarstva (Bona). Ovo se tumači potrebom da ministarstvo ne bude suviše glomazno, odnosno da bi se omogućila što veća preglednost i olakšalo rukovođenje. Pri tom je bila svakako od uticaja i činjenica da je smeštajni prostor u Bonu ograničen. Verovatno da ova decentralizacija ustanova i njihov smeštaj u raznim mestima ima i izvesnih negativnih strana, naročito u pogledu održavanja međusobne veze i saradnje. Svakako da ta decentralizacija povećava i broj zaposlenih lica.

Štab oružanih snaga (Bundesvera), na čijem se čelu nalazi generalni inspektor oružanih snaga, deli se na 7 odseka (pododeljenja):

1. odsek — za *personalne poslove i unutrašnje rukovođenje* — vrši planiranje celokupnog ličnog sastava i popune, radi na propisima o vojničkom redu, sistemu vaspitanja i obrazovanja, trupnim informacijama, psihološkom snaženju i brizi o ljudima;

2. odsek — obavestajni — objedinjava obavestajnu i službu bezbednosti oružanih snaga i obavlja celokupnu službu sa vojnim izaslanicima;

Štab kopnene vojske, na čelu sa inspektorom KoV, ima 5 odseka sa sličnim delokrugom rada kao i štab oružanih snaga, ali samo u okviru KoV: 1.

3. odsek — operativni — obavlja operativne poslove u okviru NATO-a, obrađuje vojno-politička pitanja i načela rukovođenja, planira odbranu zemlje, radi na opštim problemima strukture odbrambenih snaga, geodezije i geografije;

4. odsek — organizacijski — planira organizaciju, opremu i lokaciju oružanih snaga, kao i vojne troškove u tom pogledu;

5. odsek — logistički (pozadinski) — bavi se celokupnim materijalnim planiranjem i planiranjem transporta;

6. odsek za probleme veze i elektronike;

7. odsek — nastavni — obrađuje probleme vojne obuke, psihološkog vođenja borbe, vojnih časopisa, vojne nauke, bibliotekarstva i filmova.

personalni, 2. operativni, 3. organizacijski, 4. nastavni, 5. logistički.

Štab ratnog vazduhoplovstva, na čelu sa inspektorom RV, ima 7 odseka: 1. personalni, 2. operativni, 3. organizacijski, 4. nastavni, 5. logistički, 6. za vezu i elektroniku i 7. za protivvazдушnu odbranu.

Štab ratne mornarice ima 5 odseka: 1. personalni, 2. operativni, 3. organizacijski, 4. logistički i 5. za brodove i naoružanje. Štabom rukovodi inspektor RM.

Napomena: Treba zapaziti da štabovi vidova oružanih snaga nemaju organ za obavestajnu službu. Ona je centralizovana u Štabu oružanih snaga (Bundesvera).

Sanitetska inspekcija, na čelu sa inspektorom saniteta i zdravstvenog

stanja, ima odsek za poslove saniteta i zdravstvenog stanja i odsek za farmaciju, nadzor nad životnim namirnicama, sanitetsku tehniku i sanitetski materijal.

Odeljenje za upravne i pravne poslove ima 3 odseka: a) za *centralne zadatke*, obuhvata organizacijski referat čitavog resora koji koordinira poslove organizacijskih referata ostalih odeljenja, kabinetski referat, službu jezika; on rukovodi i sveštentičkim službama; b) za *pravne poslove* obrađuje sudska pitanja iz oblasti građanskog, krivičnog i odbrambenog prava, međunarodnog ratnog prava, na kopnu, moru i u vazduhu; vrši nadzor nad sudijama, pravnim savetnicima i nastavnicima prava; održava vezu sa Ministarstvom unutrašnjih poslova i Saveznim disciplinskim sudom; c) za *upravne poslove* sačinjava glavni organ za upravne poslove oružanih snaga. On vrši nadzor nad vojnim oblasnim upravama, garnizonskim upravnim organima, upravnom službom jedinica, bolnica i ostalih ustanova; rukovodi poslovima u vezi sa platnim sistemom, snabdevanjem hranom i odećom i sistemom popune vojske; vrši kontrolu nad Saveznom upravom za popunu oružanih snaga, nad oblasnim, okružnim i sreskim upravama za popunu.

Personalno odeljenje sastoji se iz 6 odseka: 1. za pravna i načelna pitanja, 2. za civilna lica, 3. za načelna pitanja vojnih lica, 4. za oficire KoV, 5. za oficire ratnog vazduhoplovstva, avijacije KoV i protivvazdušne odbrane, 6. za oficire ratne mornarice, saniteta, vojne policije, vojnih muzika i ostalih manjih grupa. Odeljenje utvrđuje osnovna načela i smernice za personalnu službu, obuhvatajući savezne činovnike u resoru odbrane, oficire, podoficire, vojnike, kao i nameštenike i radnike. Odeljenje vrši i nadzor nad matičnim personalnim organima vidova oružanih snaga, kao i nad organizaci-

jom prijema dobrovoljaca. U nadležnost personalnog odeljenja spadaju i socijalna zaštita, radno pravo, pitanje plata, tarifni pravilnici i t. sl.

Odeljenje odbrambene privrede sastoji se iz 3 odseka: 1. se bavi planiranjem naoružanja i opremanja oružanih snaga, planiranjem nabavki, kao i sprovođenjem kontrole nad izvršenjem nabavnih programa; tu se obrađuju i problemi zajedničkog naoružanja i proizvodnje u okviru NATO-a; 2. odsek ima u svojoj nadležnosti opšta pitanja organizacije i načina sprovođenja nabavki, privredno pravo, probleme određivanja cena i finansijska pitanja; 3. se bavi sprovođenjem programa i davanjem naloga za nabavke potčinjenim nabavnim organima.

Odeljenje za odbrambenu tehniku spada među najjače u ministarstvu i sastoji se iz 7 odseka: 1. za osnovna tehnička pitanja koordinira tehničke programe, određuje osnovne smernice tehničkog razvoja i upotrebe tehnike u trupi, razmatra pronalazke i patente; 2. za odbrambena istraživanja — rukovodi istraživačkim radovima i obezbeđuje odgovarajuću saradnju sa odnosnim ustanovama u zemlji i inostranstvu; 3. za tehniku KoV; 4. za tehniku RV; 5. za tehniku RM; 6. za sredstva veze, elektroniku, optiku i akustiku; 7. za naoružanje, municiju i rakete.

*

Jedna od bitnih karakteristika organizacije Ministarstva odbrane Savezne Republike Nemačke jeste striktno odvajanje upravnih funkcija od komandnih. To je organizaciona forma koja se retko gde nailazi u primeni kod drugih armija. Objedinjavanje jedne i druge funkcije ostvaruje se u ličnosti samog ministra.

Koncentracija materijalnih službi sprovedena je do te mere da su one prikupljene za sve vidove, rodove i

službe oružanih snaga u okvirima odgovarajućih odeljenja, tj. podela poslova je izvršena po funkcijama, a ne po vidovima, rodovima odnosno službama. Problemima oružja, municije i raketa za sva tri vida bavi se čak samo jedan odsek u okviru odgovarajućeg odeljenja.

Predstavnici rodova, trupa i oružja ne nalaze se u neposrednom sastavu ministarstva. Ovi predstavnici za KoV nalaze se u okviru trupne uprave, koja je, istina, neposredno potčinjena ministarstvu, ali se ne nalazi u njegovom užem sastavu; njeno sedište je u Kelnu.

Izvesne delatnosti ministarstva sa užim područjem rada prikupljene su u jednu organizacionu jedinicu koja nosi naziv *Bundeswehramt*, iako te delatnosti nisu u bližoj vezi. Zbog toga je taj termin i preveden sa »opšta uprava«. U toj upravi su, na primer, objedinjeni poslovi vojne policije, vojnih muzika, statistike, komisije za uprošćavanje službene prepiske u trupi, opšta vojna pitanja itd. Vidi se da službena prepiska u Bundesveru predstavlja problem kao i u mnogim drugim armijama.

Savezna uprava za odbrambenu tehniku i nabavke u Koblencu je izvršni organ za razvoj novog naoružanja i opreme, za njihovo pripremanje za proizvodnju, kao i za nabavku materijala potrebnog oružanim snagama. Ona ima i određena ovlašćenja za kontrolu vojnih oblasnih uprava, organa uprava garnizona i nad upravnim poslovima trupnih jedinica. Ovoj Upravi potčinjena je i služba za tehničko ispitivanje koja vrši prijem poručenog materijala. Upravi su podređene ogledne stanice za sprovođenje razvojnog postupka u naoružanju i opremi. Za izgradnju i održavanje plovnog parka ratne mornarice, njoj su potčinjeni i mornarički arsenali. Uprava je veoma jakog sastava i ima 10 odeljenja: centralno, za ugovore i cene, opšte tehničko, za motorna vozila i pogonski materijal, za

pionirski alat i trupni pribor, za vazduhoplovni materijal, za plovne objekte i mornarička sredstva, za tehnički materijal veze, za oružje i municiju i za sanitetski materijal.

Rukovođenje jedinicama. — Organi rukovođenja odbranom zemlje podeljeni su na četiri stepena. Najviše rukovođenje obuhvata najviše državne organe: političke, privredne i vojne, oni u okviru strategije rukovode ratom u celini. Ostala tri stepena obuhvataju vojno rukovođenje, tj. komandovanje i to:

Više komandovanje, u koje spadaju korpus, armija i njima ravne i više jedinice, rukovodi operacijama i bitkom. Kada se govori o komandujućem generalu, onda je to uvek komandant korpusa i starešina njemu ravnog položaja. Viši komandant-zapovednik — je komandant armije, grupe armija, fronta.

Srednje komandovanje obuhvata brigadu i diviziju koje vode boj po načelima taktike.

Niže komandovanje obuhvata puk, bataljon i četu (bateriju) i njima ravne jedinice u ratnom vazduhoplovstvu i ratnoj mornarici. Ove jedinice vode borbu po načelima opšte taktike i pravila dotičnog roda oružja.

U Bundesveru se načelno pod izrazom »jedinica« podrazumeva četa (baterija) i njoj ravna jedinica. Za bataljone i pukove (artiljerijski divizion takođe nosi naziv bataljon) ili njima ravne mešovite grupe upotrebljava se po pravilu izraz »sastav«, a za brigade i više jedinice »viši sastav«. U KoV je najviša jedinica, sa ustaljenim formacijskim sastavom, brigada (grenadirska, oklopna, planinska, vazdušno-desantna). Divizija se formira s obzirom na dodeljeni zadatak, kapacitet pravca dejstva i osobine zemljišta. Ona se sastoji iz štaba i divizijskih prištapskih jedinica ustaljenog formacijskog sastava i iz promenljivog broja i vrsta bri-

gada (2—4). Oklopna brigada se po pravilu sastoji iz: 1 mehanizovanog grenadirskog (pešadijskog) bataljona, 2 oklopna bataljona, 1 oklopnog artiljerijskog bataljona, 1 oklopne izviđačke čete, 1 protivavionske baterije, 1 pionirske čete, 1 bataljona za zbrinjavanje (pozadinskog) i 1 štabne čete. Oklopna grenadirska (pešadijska) brigada se načelno sastoji iz: 2 mehanizovana grenadirska bataljona, 1 motorizovanog grenadirskog bataljona, 1 oklopnog bataljona, 1 poljskog artiljerijskog bataljona, 1 oklopne izviđačke čete, 1 protivoklopne čete, 1 protivavionske baterije, 1 pionirske čete, 1 bataljona za zbrinjavanje (pozadinskog) i 1 štabne čete.

Komandantu jedinice pomaže u rukovođenju štab. On se po pravilu deli na četiri radna odseka. Analogno NATO-u, oni se u bataljonu, puku i borbenoj grupi obeležavaju sa S 1—4, a u višim sastavima sa G 1—4. Delokrug ovih organa je: S1 i G1 — personalni poslovi i unutrašnje rukovođenje (moralno-političko snaženje i psihološka borba) S2 i G2 — obaveštajna i služba bezbednosti; S3 i G3 — operativni, organizacijski i nastavni poslovi; S4 i G4 — logistički (pozadinski) poslovi. Štab u pogledu specijalizacije obuhvata: generalštab, specijalni štab (predstavnicima najvažnijih rodova-trupa) i lični štab komandanta (ađutanti i ordonans-officiri).

Komandni odnosi. — Radi stvaranja pravih odnosa u komandovanju, propisima su precizirane vrste potčinjenosti i njihova sadržina, koja mora biti ustaljena za svaku jedinicu i ustanovu. Tako se razlikuju ove vrste potčinjenosti:

— opšta potčinjenost obuhvata statutarnu, organizacionu, nastavnu, disciplinsku, zatim potčinjenost u pogledu prava upotrebe (operativnu) i zbrinjavanja (materijalnog obezbeđenja i zbrinjavanja);

— službena — trupna potčinjenost obuhvata samo odnose pretpostavljenih i potčinjenih u pogledu ličnih pitanja vojnika i starešina; ona sadrži statutarnu, organizacionu, nastavnu i disciplinsku potčinjenost;

— disciplinska potčinjenost daje pretpostavljenom starešini pravo na preduzimanje disciplinskih mera;

— taktička potčinjenost je po pravilu privremena, dok se ne izvrši određeni zadatak; ona se odnosi na upotrebu određenih jedinica i ustanova, a načelno obuhvata i potčinjenost u pogledu zbrinjavanja;

— potčinjenost u pogledu zbrinjavanja obuhvata celokupno materijalno obezbeđenje i zbrinjavanje; u pogledu zbrinjavanja, jedinica (ustanova) može biti istovremeno potčinjena i većem broju organa zbrinjavanja;

— stručna potčinjenost je po pravilu ograničena na izuzetke pošto u osnovi vodi do duplog potčinjavanja; zbog toga o svakom takvom slučaju odluku donosi savezni ministar odbrane; ona se toleriše jedino radi rasterećivanja pretpostavljenog starešine od odgovornosti na određenom stručnom polju rada;

— teritorijalna potčinjenost je odnos potčinjenih i pretpostavljenih u pogledu teritorijalnih pitanja. Smatra se da svako vojno lice stoji u nekom pogledu u teritorijalnom službenom odnosu prema organima vojnih oblasti, odnosno organima garnizonskih područja. Ova potčinjenost može se odnositi na garnizonsku službu, probleme trupnih vežbališta, materijalno obezbeđenje, inženjerijska pitanja, službu veze, saobraćajnu, sanitetsku, službu bezbednosti i t. sl.

Sprovođenje komandantskih zamisli. — Starešine Bundesvera sprovode svoje zamisli i odluke putem zapovesti i uputstava. Smatra se da osnovu svake zapovesti treba da čini procena situacije i odluka.

Zapovedanje se može vršiti putem: zapovesti, komandi, direktiva, specijalnih i stručnih instrukcija. Po formi, zapovesti mogu biti opšte (ukupne) ili delimične (pojedinačne). Kad god je to moguće preporučuje se izdavanje pismenih zapovesti, a naročito u oblasti srednjeg i višeg komandovanja. U okviru nižeg komandovanja zapovedanje se po pravilu vrši usmeno.

Zapovesti mogu biti opšte, operativne, štabne i dnevne.

Opštim zapovestima regulišu se personalna, obaveštajna, organizacijska i nastavna pitanja.

Operativne zapovesti regulišu delatnost trupe u ratnim dejstvima i na trupnim vežabama (manevarske zapovesti). Njih ima dve vrste: borbene, koje regulišu pokrete i borbu trupa, i logističke (pozadinske), među kojima se opet razlikuju zapovesti koje regulišu zbrinjavanje i zapovesti koje se odnose na postupak samih jedinica zbrinjavanja. Prve sadrže ono što potčinjeni sastavi treba da znaju o načinu i sprovođenju zbrinjavanja, a druge regulišu upotrebu i delatnost jedinica zbrinjavanja.

Štabnim zapovestima regulišu se unutrašnja služba štabova (komandi).

Dnevnim zapovestima regulišu se unutrašnja trupna služba (npr. stražarska služba, pohvale itd.).

Komande su po nemačkom shvatanju najkraće zapovesti i prenose se na izvršioca usmeno, optičkim ili radio-sredstvima. Komande su načelno od reči do reči propisane pravilima, a njima je propisan i način njihovog izvršenja, koje ima uslediti bez nekog razmišljanja, tj. mehanički.

Direktiva po nemačkom shvatanju treba da sadrži ukupnu zamisao akcije pretpostavljenog starešine, kao i zadatak koji se ima po pravilu postići kroz duži vremenski period, ostavljajući pri tome potčinjenom slobodu da sa dode-

ljenim sredstvima postigne cilj koji mu je određen. Direktive po pravilu izdaje više i najviše rukovodstvo, tj. komande ranga korpusa i više.

Specijalne instrukcije su zapovesti koje regulišu postupak na nekom određenom području delatnosti. One se mogu izdavati nezavisno od zapovesti, a mogu da regulišu i bliže pojedinosti neke zapovesti koje se ne odnose na sve organe kojima je zapovest izdata.

Stručne instrukcije su takođe zapovesti kojima se regulišu delatnost u određenim stručnim oblastima (npr. u oblasti veze, saniteta i t. sl.).

Zapovesti izdaje i potpisuje punim imenom ili paraфом pretpostavljeni starešina, a ako on nije na licu, onda njegov zastupnik. Pretpostavljeni starešina može ovlastiti i lica iz svog komandnog područja da u njegovo ime izdaju zapovesti. Zapovest izdaje i potpisuje — po ovlašćenju — lice koje je dobilo ovlašćenje da za duže vreme izdaje zapovesti za određeni stručni delokrug. Ovlašćeni potpisuje dokument »po zapovesti« za zapovesti koje se odnose samo na određena pitanja u dužem vremenskom periodu ili za određeni pojedinačni slučaj.

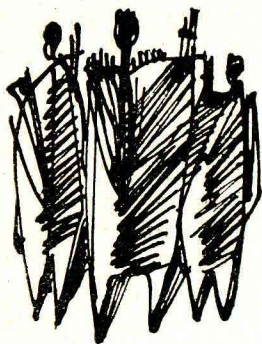
Uputstva nisu zapovesti. Ona daju potčinjenima samo smernice na osnovu kojih oni deluju po svojoj zamisli i odgovornosti.

*

Ako se razmotri sistem rukovođenja odbranom Savezne Republike Nemačke, a naročito način rukovođenja oružanim snagama, uočiće se da je on u znatnoj meri prilagođen sistemu koji primenjuju države zapadnog bloka, a naročito SAD. Pa ipak, njena organizacija ima dosta specifičnosti koje se ogledaju naročito u ostvarenju jedinstvenog rukovođenja KoV, RV i RM, pri čemu su uzeti verovatno u obzir i uslovi koje

nalaže razvoj savremenog naoružanja i ostale tehnike. Pri tome je svakako bio od bitnog uticaja i vojno-geografski i vojno-politički položaj zemlje, tako da je težište stavljeno na ratna dejstva na kopnu. Pod takvim uslovima dominantnu ulogu dobija KoV, dok će RV i RM imati prvenstveno zadatak njenog podržavanja u operacijama. Svakako da u ovome određenu ulogu ima i tradicija. Odvajanje upravnih funkcija od komandnih ima svakako izvesnih pozitivnih strana sa gledišta budžetskog nadzora, sa opšteg državnog i političkog stanovišta, pa čak i u pogledu svestranijeg korišćenja svih izvora i snaga zemlje kakav nalaže savremeni sveobuhvatni rat. Ostaje, međutim, pitanje kako će ova organizaciona forma funkcionisati na vojištu. Verovatno da ona uslovljava i izvesno dupliranje poslova, a samim tim i povećanje broja potrebnog osoblja.

V. K.

Dr TEO VEBER

VAZDUHOPLOVNA PODRŠKA KOPNE NE VOJSKE NA BOJIŠTU U ATOMSKOM RATU

U studiji¹⁾ pod gornjim naslovom pisac razmatra uticaj atomskog oružja na borbena dejstva kopnene vojske u vezi sa njenom neposrednom vazduhoplovnom podrškom. Pri tom je on pošao od pretpostavke da pojedine armije već sada raspolazu značajnim stokovima taktičkih atomskih oružja različitih kalibara (počev od 0,1 do 40 KT), koja se mogu izbaviti ili prenositi pomoću topa, rakete ili aviona.

Uticaj atomskog oružja na taktiku KoV. — Pisac smatra da su *napadne operacije* kopnene vojske, većih razmera, brzo pripremljene i izvedene, moguće i u atomskom ratu, ali da će one — ukoliko bi branilac raspolagao atomskim oružjem — biti mnogo ređe nego u prošlosti. Naime, napadač neće moći da toliko smanji vreme za pripremu svog napada i započne izvođenje dejstava a da protivnik (branilac) ne bude u stanju da blagovremeno upotrebi svoja atomska oružja na ugroženom sektoru. U takvim uslovima, ako bi trebalo da napadač izvrši proboj na odlučujućem mestu, ne bi mu pomogla ni znatnija brojna nadmoćnost, jer bi tada i njegovi gubici bili srazmerni toj nadmoćnosti.

Napad na branioca koji je blagovremeno poseo odbrambene položaje i raspolaze atomskim oružjem može se, po mišljenju pisca, uspešno izvesti ako napadač ima značajnu nadmoćnost u atomskim oružjima, prevlast u vazduhu i sposobnost da u početnoj fazi spreči branioca da u većem obimu primeni svoja atomska oružja. On dalje smatra da će se širina fronta napadača povećati najmanje dva-put (front divizije u napadu 12—15 km), a isto toliko i dubina njegovog rasporeda. Koncentracija prvog ešelona izvođiće se što bliže frontu branioca kako bi mu se — usled opasnosti po njegove vlastite trupe — omela upotreba atomskog oružja. Jedan deo napadnih dejstava, kao i pokreti u pozadini, vršiće se pretežno noću.

¹⁾ Ova studija, prevedena sa nemačkog, objavljena je u francuskom časopisu *Forces aériennes françaises*, u brojevima 170 i 172/1961.

Napadač će nastojati da napad vrši iz pokreta, bez prethodnog zaustavljanja i uobičajenog prikupljanja u polaznim rejonima.

Klasični zahtevi za napad: nadmoćnost u snagama i sredstvima, inicijativa i iznenađenje teže će se, po mišljenju pisca, moći ostvariti. Biće potrebno mnogo veštine da bi se branilac, u samom početku napada, iznenadio kratkotrajnim atomskim udarom po prvim ešelonima i sprečio da blagovremeno koristi skloništa. Za razliku od ranije taktike kada su se u napadu tražile slabe tačke branioca, u napadu u atomskim uslovima napadaće se tamo gde se smatra da je on najjači. Koncentracija se zasniva na snazi i efektima atomskih oružja, s tim što ovo ne treba shvatiti kao neku obaveznu šemu. Neposredno pred napad pisac predviđa koncentrisan vatreni nalet napadača, i to svim raspoloživim oružjima, po prednjim položajima branioca kako bi otvorio put svojim prednjim delovima.

Da bi se jedinice u odbrani što efikasnije zaštitile od efekata atomskog oružja, pisac preporučuje:

- linijsko razvlačenje elemenata borbenog poretka na dosta velika međusobna rastojanja, jer ovakva razvučenost poretka znatno ublažava posledice atomskog napada; no, i pored toga, potrebna je izvesna dubina svakog odbrambenog položaja;

- da rastojanja između pojedinih položaja po dubini iznose oko 4—6 km;

- poboljšanje maskiranja i šire korišćenje svih vrsta skloništa.

Po mišljenju pisca odbrana može biti uspešna ako branilac izvrši, u obliku protivdejtva, atomske napade po napadačevom borbenom poretku i ako raspoláže taktičkim i operativnim rezervama koje bi se, radi korišćenja efekata prethodnih atomskih udara, dovele vazdušnim putem ili motornim vozilima u svrhu povraćaja zemljišta koje treba zadržati. Atomska oružja u odbrani se mogu upotrebiti za pripremu protivnapada, za uništenje napadačevih ojačanja, namenjenih za eksploataciju uspeha, i za zaštitu oslabljenih položaja odbrane.

Da bi se efikasno tukli određeni ciljevi (s obzirom da baražna vatra po ce- loj širini fronta ne bi dala neke veće rezultate), neophodni su što precizniji podaci o glavnim pravcima napada. Uopšte, pisac zastupa mišljenje da atomskim oružjima treba odrediti što preciznije ciljeve, odnosno da ih ne treba koristiti radi »pokrivanja« velikih prostranstava.

Ukoliko se branilac suprotstavlja napadaču manjim snagama, ne treba očekivati da će se na bojištu naći pogodan atomski cilj. S druge strane, ako je određene položaje potrebno uporno braniti kako bi se napadač naterao na koncentraciju tolikih snaga koje bi opravdale upotrebu atomskih oružja u odbrani, onda treba očekivati da će napadač, nadmoćniji u atomskim oružjima, blagovremeno izvršiti atomske udare po tim položajima. Na osnovu podataka o prilazima za napad napadačevih pojačanja ili rezervi, treba nastojati da se atomska oružja u odbrani tako upotrebe da bi se ovim napadačevim snagama zaprećilo dalje napredovanje.

Uloga vazduhoplovne podrške u atomskom ratu. — U drugom svetskom ratu su se pod neposrednom vazduhoplovnom podrškom podrazumevala jurišna dejstva avijacije na neprijateljeve ciljeve u neposrednoj blizini vlastitih trupa. Neposredna vazduhoplovna podrška dolazila je u obzir naročito u ofanzivnim dejstvima vlastitih snaga, i to prvenstveno po važnim ciljevima male veličine po kojima, iz bilo kojih razloga, nisu mogla da dejstvuju vatrena sredstva vlastite KoV. Neposredna vazduhoplovna podrška ostvarivala se prvenstveno avionima koji su se nalazili u pripravnosti za trenutna dejstva (na primer, u pripravnosti u vazduhu).

Pisac je mišljenja da se i uloga i oblik vazduhoplovne podrške u atomskom ratu moraju menjati. Najpre, uloga neposredne vazduhoplovne podrške se smanjuje i on navodi osnovne razloge za to:

- ofanzivna dejstva koja su u prvom redu zahtevala neposrednu vazduhoplovnou podršku, teže će se moći ostvariti u atomskom ratu, pa će zato i biti ređa; iz toga proizilazi da će se i neposredna vazduhoplovna podrška ređe primenjivati;

- klasični načini pripreme i izvođenja ofanzivnih dejstava (dovođenje trupa u rejone koncentracije i na polazne položaje neposredno iza linije borbenog dodira, koncentracija snaga na glavnom pravcu napada) su prevaziđeni, jer su nespojivi sa zahtevom disperzije. Zbog toga će i mnogi zadaci lovaca-bombardera u ofanzivnim operacijama koje se podržavaju atomskim oružjima izgubiti značaj;

- u defanzivnim dejstvima, neposredna vazduhoplovna podrška nije ni ranije bila preporučljiva u zoni prodora (u džepu) koju je napadač stvorio; to će,

po mišljenju pisca, još manje biti u atomskom ratu;

— na bojištu će avijacija naći manje ciljeva nego ranije jer će jedinice, zbog opasnosti od atomskog napada, tražiti jake i što dublje zaklone i što više usavršavati maskiranje. To će stvoriti mnoge teškoće lovcima-bombarderima u izvršavanju njihovih zadataka. Dejstva lovaca-bombardera klasičnim oružjima u neposrednoj podršci imaće veću ulogu nego dejstva atomskim, jer ova nisu ni prilagođena niti predviđena za neposrednu podršku (sa izuzetkom vrlo lakih A bombi — ispod 1 KT);

— pošto često ni prirodno ni veštačko maskiranje neće biti dovoljni, to će i napadač i branilac, kako za snabdevanje tako i za dejstvo, tražiti zaštitu mraka. Međutim, taktički avioni još nisu tako opremljeni da bi bili u stanju da pruže efikasnu podršku noću;

— na kraju, lovci-bombarderi, bilo da nose atomsko ili klasično naoružanje, još uvek zavise od dugačkih i osetljivih poletno-sletnih staza. Pisac zaključuje da su minimalne nade da će avion za neposrednu podršku moći da odigra neku značajniju ulogu u skoroj budućnosti, tj. sve dok se ne oslobodi betonskih staza i ne poveća svoj radijus dejstva.

U prilog svom shvatanju o umanjenoj ulozi neposredne podrške, pisac navodi odluku Ministarstva odbrane SAD od 1956. godine kojom se naređuje smanjenje vazduhoplovnih jedinica namenjenih za vazduhoplovnu podršku kopnenih snaga i smanjenje vazduhoplovnih sredstava KoV.

Upoređenje vazduhoplovne podrške sa onom koju vrše drugi nosioci atomskog oružja. — Za razliku od drugog svetskog rata, kada su na bojištu dejstvovali avioni i artiljerija, u eventualnom atomskom ratu pojavice se četiri nosioca atomskog punjenja (a isto tako i klasičnog eksploziva): avion, top, nevođena i vođena raketa. Pisac je isključio upotrebu vođene balističke rakete iz neposredne podrške pošto se ta raketa predviđa za daleko veće dubine od onih koje ova zahteva (do 45 km).

Atomski top ima, po oceni pisca, najviše nedostataka: glomazan je, predstavlja lako uočljiv cilj iz vazduha, težak je, slabo pokretljiv i zavisao od dobrih puteva. Zbog tih nedostataka on je osetljiv na napad iz vazduha i teže ostvaruje iznenađenje. Brzina intervencije, a osobito preciznost gađanja, bolji su mu

nego kod ostala dva nosioca atomskog punjenja.

Za razliku od atomskog topa, nevođena raketa je relativno lako oružje, malih dimenzija i sposobno za pokret i po lošim putevima. Njena uočljivost iz vazduha je vrlo slaba, pa joj je zato i osetljivost mala. Domet, sigurnost, kao i tačnost dejstva zadovoljavaju zahteve neposredne podrške. Mogućnost postizanja iznenađenja, kao i pokretljivost koja zadovoljava sve zahteve ofanzivnih dejstava, predstavljaju njene izrazite odlike.

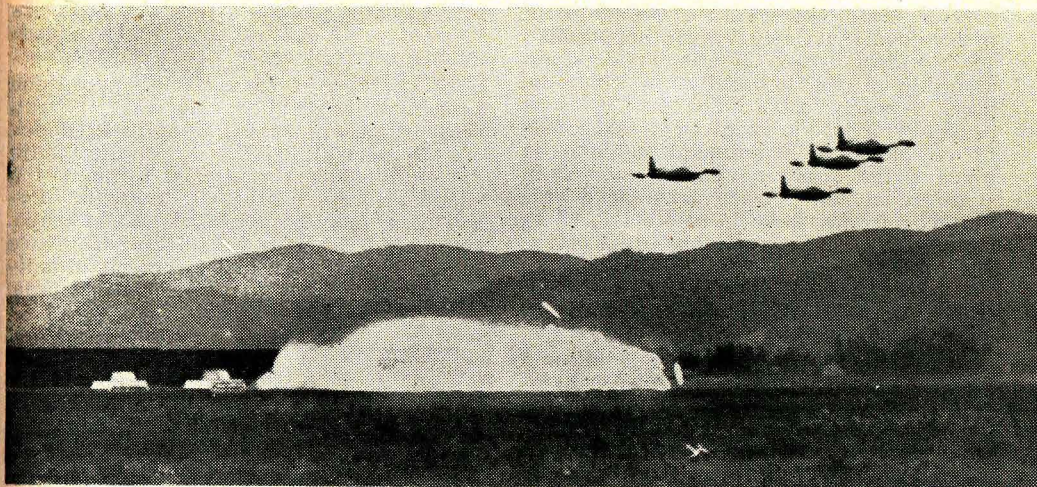
U odnosu na ova dva nosioca atomskog punjenja, lovac-bombarder je sačuvaao izvesne prednosti: najpokretljiviji je, ima najveći domet i mogućnost manevra, što mu omogućava napad pod najpovoljnijim uglom na bilo koji cilj na bojištu, kao i dejstvo po novopojavljenim objektima. Brišući let mu omogućava bezbedno prilaženje cilju. Međutim, preciznost njegovog dejstva nije zadovoljavajuća, jer su usled dejstva PAA, ili neprijateljevih lovaca, ili grešaka samog pilota mogućna tolika odstupanja padne tačke (tačke eksplozije) koja mogu veoma kompromitovati ili čak potpuno upropastiti efekat dejstva atomske bombe. Pisac ne isključuje čak i mogućnost atomske eksplozije iznad vlastitih trupa. Najveći nedostatak lovca-bombardera je njegova osetljivost na aerodromu. Nije beznačajan ni problem obezbeđenja preleta lovca-bombardera, nosioca atomske bombe, iznad vlastitih položaja PAA.

U pogledu brzine intervencije, lovac-bombarder zaostaje iza rakete i topa. On se tom osobinom nije isticao ni ranije (sem u retkim slučajevima privremene prevlasti u vazduhu, kada se nalazio u pripravnosti u vazduhu). Izrazito veći domet lovca-bombardera nema značaja u neposrednoj podršci, jer u njoj sva tri nosioca atomskog punjenja pokrivaju zonu dejstva.

Vazduhoplovna podrška u raznim vidovima borbe. — Pri razmatranju upotrebe atomskih i klasičnih sredstava u neposrednoj podršci, pisac je pošao od sledećih postavki:

— taktička atomska sredstva su pogodna protiv ciljeva velikog prostranstva, ali pri tom je neophodno veoma precizno dejstvo, zasnovano na tačnom proračunu i svojstvima određenog objekta;

— atomsko oružje nije dovoljno efikasno protiv oklopnih sredstava, artiljerije i drugih sličnih sredstava; ono je

najefikasnije protiv nezaštićenog ljudstva;

— atomsko oružje će se pretežno upotrebljavati protiv motorizovanih trupa na maršu ili grupacija na položajima, a retko protiv rasturenih i dobro ukopanih snaga, međutim, povećana odstojanja između vozila u koloni mogu dovesti u pitanje rentabilnost takvih kolona kao atomskih ciljeva;

— rentabilan atomski cilj su trupe prikupljene na polaznim položajima za napad ili namenjene za eksploataciju uspeha.

Pisac zaključuje da su atomska oružja pogodnija u posrednoj nego u neposrednoj podršci, osim atomskih projektila vrlo male snage. U neposrednoj podršci avijacija će najveći broj ciljeva napadati klasičnim sredstvima. Jedino u slučajevima kada branilac ne raspolaže atomskim sredstvima (bilo da ih uopšte nema ili da ih je napadač već neutralisao), odnosno kada ne može da upotrebi značajnije vazduhoplovne snage, napadač može da koncentriše jače snage kako bi prisilio branioca da se i on koncentriše za odbranu i tako stvori ciljeve pogodne za dejstvo atomskih sredstava. Ali u tom slučaju, tvrdi pisac, nije u pitanju neposredna podrška već manevar masovnog uništavanja.

U atomskoj podršci napada (koji se vrši u uslovima obostranog posedovanja atomskih sredstava, ali sa nadmoćnošću napadača u njima), nastoji se da se pomoću atomskog oružja što brže i potpuno, bez artiljerijske i avijacijske pripreme, uništi artiljerija, taktičke rezerve,

komandna mesta i isturena skladišta. U slučaju da su najbliži braničevi položaji ostali pošteđeni od atomskog napada (usled blizine napadačevih snaga), avijacija bi imala zadatak da klasičnim sredstvima, pre i za vreme napada, tuče braničeve jedinice i podrži napredovanje pešadije i tenkova u borbi protiv njih. Međutim, vrlo često takav zadatak neće biti potreban, jer će napadač nastojati da uništi sve one ciljeve koji bi došli u obzir za dejstva njegove avijacije na glavnom pravcu napada. To se može postići ako se istureni elementi blagovremeno izvuku do granice zone sigurnosti. U toku neposredne avijacijske pripreme napada i podrške juriša, atomska oružja dobijaju izrazitu prednost, dok klasična sredstva znatno gube svoj raniji značaj.

Pošto će napadač nastojati da izvrši atomski udar protiv braničevih glavnih snaga, obim zadataka avijacije u toku podrške biće time znatno smanjen.

U toku napredovanja u dubinu, koje će se vršiti na širokom frontu sa nezaštićenim krilima, avijacija će, kao i u drugom svetskom ratu, biti najpogodnija za zaštitu krila i bokova, s obzirom na radius dejstva, brzinu i manevarske sposobnosti lovaca-bombardera. Iz tih razloga avijacija će sačuvati svoju raniju ulogu i u toku gonjenja; ona će biti pogodnija od jedinica kopnene vojske za eksploataciju uspešnog proboja, razdvajanje odstupajućih snaga, ometanje njihovog pregrupisavanja i sprečavanje protivdejstva rezervi. Ukoliko branilac nema mogućnosti da upotrebi atomska oružja, dejstva jedinica KoV, po mišljenju pisca,

značice samo eksploataciju pobeđe koju je izvojevala avijacija. Međutim, ukoliko je branilac uspeo da sačuva dovoljno atomskih oružja, napadač neće smeti da, posle uspešno ostvarenih priprema za prodor, vrši jače koncentracije snaga. Zato će napadačeva avijacija, ukoliko je njena snaga ostala netaknuta, morati da svim sredstvima potraži slabe tačke braniočevog fronta, kako bi se što lakše i sa što slabijim koncentracijama trupa ostvarili prodori.

Pisac razmatra sledeće slučajeve upotrebe atomskog oružja u neposrednoj podršci u odbrani:

— atomski protivudar po jedinicama prvog ešelona napadača, koji se vrlo teško ostvaruje s obzirom na nastojanja napadača da svoj prvi ešelon koncentriše što bliže braniocu i na taj način ga onemogućiti da upotrebi atomsko oružje;

— ukoliko branilac nije uspeo da ostvari atomski protivudar pre početka napada, onda dolazi u obzir dejstvo po artiljeriji i taktičkim rezervama napadača u momentu kada ovaj otkrije svoje polazne položaje. Način ostvarenja ove neposredne podrške zavisi od preostalih mogućnosti vazduhoplovnih snaga (raspoloživog broja aviona i atomskih oružja), neprijateljevih snaga i drugih faktora.

Pisac se ne slaže sa Ružeronovim mišljenjem da se problem neposredne podrške u odbrani može rešiti stvaranjem atomske barijere, na oko 50 km iza fronta, pomoću stotinu atomskih bombi koje bi (na određenom sektoru) stvorile neprolaznu radio-aktivnu zonu. On smatra da bi napadač pre početka ofanzive obezbedio prevlast u vazduhu i na taj način omeo jednovremenu koncentraciju značajnijeg broja braniočevih aviona u vazduhu.

Pisac ne preporučuje upotrebu atomskih bombi protiv napadačevih snaga koje su ostvarile prodor u braniočev položaj (stvorile džep), jer postoji opasnost za vlastite (braniočeve) snage na periferiji prodora i za one koje su ostale u pojedinim uporištima u samom džepu (bez obzira da li je napadač u toj istoj zoni već upotrebio atomsko oružje).

Branilac nateran na povlačenje, ukoliko je sačuvaov atomska oružja, nastojajući svim sredstvima (odgovarajućim borbenim dejstvima ili korišćenjem zemljišta) da navede napadača na stvaranje pogodnih atomskih ciljeva. Ukoliko bi branilac ostao bez dovoljno rezervi i na taj način ne bi bio u stanju da zadrži napadača na osama nastupanja ili da ga skrene u željenom pravcu, situacija bi

bila kritična jer ne bi postojao razlog za koncentraciju goniočevih snaga u pogodno atomske ciljeve.

U odstupanju će avijacija, naoružana klasičnim sredstvima, moći da povрати svoj nekadašnji značaj i raniju vrednost; ona će pomoći jedinice u uspostavljanju vatrenih položaja artiljerije i raketa i u organizovanju uzastopnih položaja. Pored toga, ona će podržavati moral trupa. Verovatno će od avijacije zavisiti, ističe pisac, da li će se blagovremeno organizovati odbrana na uzastopnim položajima.

Veberovo gledište o mogućnosti ofanzivnih dejstava KoV u atomskom ratu, a u vezi s tim i o ulozi i značaju vazduhoplovne podrške jedinica KoV, odražava u suštini jedno već dosta rašireno shvatanje na Zapadu. Da bi se ofanzivna dejstva KoV mogla uspešno odvijati, Veber smatra da je potrebno postići nadmoćnost u atomskom oružju, prevlast u vazduhu, kao i onemogućiti branioca da u većim razmerama upotrebi atomsko oružje. Postavlja se pitanje kakve su mogućnosti za ostvarenje ovih zahteva, a naročito poslednjeg? Ako su mogućnosti za masovno neutralisanje braniočeve atomske moći male, onda se njegov stav bitno ne razlikuje od stava poznatog vojnog pisca Mikšea, na čija se mišljenja Veber na nekoliko mesta i poziva. Naime, Mikše smatra da višestruko povećanje vatrene moći, izazvano masovnom primenom atomskog oružja, daje takvu prednost odbrani da ofanzivna dejstva krupnijih razmera nemaju izgleda na uspeh. Vatra će, po mišljenju Mikšea, nadvladati pokret kao što je to bio slučaj u prvom svetskom ratu. To će dovesti do stabilizacije frontova. Zadatak kopnene vojske sastojace se u osnovi u zaštiti vazduhoplovnih baza i vojne industrije protiv infiltracija većeg obima neprijateljeve KoV.

U časopisu *Forces aériennes françaises*, br. 148/1959. godinu, francuski potpukovnik Delez izrazio je veoma reljefno jednu varijantu toga shvatanja, po kome će atomski rat imati dve izrazite faze:

Prva faza, koja će biti neobično brutalna i za vreme koje će se težiti da se protivnik, pomoću atomskog oružja, za što kraće vreme uništi. U ovoj fazi neće biti ofanzivnih dejstava KoV niti vazduhoplovne podrške, ili će ona biti veoma ograničenih razmera. Težište vazduhoplovnih operacija biće na samostalnim

dejtstvima u cilju uništenja neprijateljeve vazduhoplovne i atomske moći.

Druga faza, do koje bi došlo ukoliko prva ne bude odlučujuća i koju će karakterisati iscrpenost atomskih sredstava i povratak, u manjoj ili većoj meri, na postupke takozvanog konvencionalnog rata. Ona će se odvijati, po mišljenju ovog francuskog pisca, u uslovima opšteg rasula, a karakterisaće je improvizacija u korišćenju preostalih jedinica i sredstava. U ovoj fazi dolazi do izražaja vazduhoplovna podrška. On dalje smatra da će i u prvoj i u drugoj fazi uloga avijacije biti preovlađujuća. U prvoj fazi zadatak KoV biće zaštita rejona baziranja avijacije, što će ona najbolje moći ostvariti odbranom. Tek u drugoj fazi mogućna su i njena ofanzivna dejstva koja se odvijaju u znaku eksploatacije uspeha koji je ostvarila avijacija.

Veber nije tako šematičan kao ovaj francuski pisac, niti zamišlja ova ofanzivna dejstva KoV u tako haotičnim okolnostima, ali suština je, mada u ublaženoj formi, ista.

S druge strane, pojavljuju se pojedini pisci na Zapadu koji kritikuju ovakva i slična shvatanja, pa i zvanične stavove NATO, za koje smatraju da više ne odgovaraju savremenim uslovima vođenja opšteg atomskog, a osobito lokalnih ratova. Tako je u istom broju već citiranog francuskog časopisa, pukovnik Lenej izložilo mišljenje da će se za vreme borbe vazduhoplovnih snaga za vazдушnu i atomsku prevlast — kojoj treba da usledi borba za izolaciju bojišta na velikoj dubini od linije fronta, dok bi se za to vreme kopnena vojska ostavila bez vazduhoplovne podrške — situacija na zemlji tako brzo razvijati da više neće ni biti potrebna vazduhoplovna podrška KoV, jer je brzina dejstva napadačeve KoV takva da ona može za kratko vreme dostići svoje ciljeve, čak i one strategijskog značaja. Pukovnik Lenej isto tako smatra da se ne može očekivati brz uspeh u borbi za atomsku i vazдушnu prevlast, jer već sada izvesni avioni taktičkog vazduhoplovstva mogu bazirati na manje osetljivim aerodromima, dok se vatreni položaji taktičkih raketa veoma teško pronalaze i pogađaju. Pored toga, on smatra da je raketa pogodnija od aviona za dejstvo po stalnim aerodromima.

Iz ovoga proizilazi da se mišljenje Leneja dosta razlikuje od Veberovog. Dok Veber zahteva da se avijacija prethodno angažuje na postizanju atomske i vazdušne prevlasti i da tek onda pristupi po-

dršci KoV, dotle Lenej smatra da taktičke vazduhoplovne snage treba, od samog početka, privući bojištu radi podrške KoV; a rakete upotrebiti za dejstvo po stalnim aerodromima i drugim većim stacionarnim objektima. Pored toga, on smatra da je avion veoma pogodan za dejstvo na bojištu, jer njime upravlja pilot (a ne robot) koji je u stanju da vidi, ceni i napada malorazmerne i pokretne ciljeve i da brzo reaguje na promene situacije. Zatim, prednost pilotiranog aviona u vazduhoplovnoj podršci leži i u elastičnosti njegove primene, sposobnosti da napada sve vrste objekata na raznim odstojanjima, da brzo menja težište dejstva i središta dejstva na najopasnija i najugroženija mesta.

Dok Veber tvrdi da će se uloga vazduhoplovne podrške smanjiti u atomskom ratu, Lenej smatra da će se ona povećati, i to u prvom redu dejstvom, od samog početka rata, po objektima na manjoj dubini bojišta, bez čekanja na rezultate borbe za atomsku i vazдушnu prevlast koja se, po njegovom mišljenju, neće moći brzo izvojevati.

U tom smislu, kada su u pitanju rakete kao nosioci atomskog punjenja, iskustva iz drugog svetskog rata o dejstvu lovaca-bomberdera po lansirnim uređajima raketa V-2 samo potvrđuju mišljenje ovog pisca o nemogućnosti brzog postizanja prevlasti u vazduhu. Iako su britanski lovci-bombarderi u periodu 1944 do 1945. godine izvršili po uređajima za lansiranje raketa V-2 oko 10 270 avio-poleta, metodom slobodnog lova, nije postignut nikakav praktičan rezultat jer piloti nisu uspeali da pronađu vatrene položaje V-2, tako da su bombe bacali na saobraćajne objekte i druge ciljeve u rejonima verovatnih položaja V-2. Pri tom treba imati na umu da su saveznici imali visok stepen prevlasti u vazduhu i da su dejstvovali avionima veoma pogodnim za traženje i uočavanje malorazmernih ciljeva. Sledeći podatak još ubedljivije pokazuje koliko su velike teškoće u pronalaganju vatrene položaja raketa: za aerofoto-snimanje uređaja za lansiranje V-2 utrošeno je preko 100 000 aerofoto-snimaka, mada na osnovu njih ni jedan položaj raketa V-2 nije otkriven. Triangulacijom pomoću osmatračkih radara sa zemlje, odnosno praćenjem penjućeg kraka putanje V-2, mogao se samo približno odrediti rejon lansiranja, ali ni to nije mnogo koristilo jer su Nemci brzo menjali položaje za lansiranje raketa.

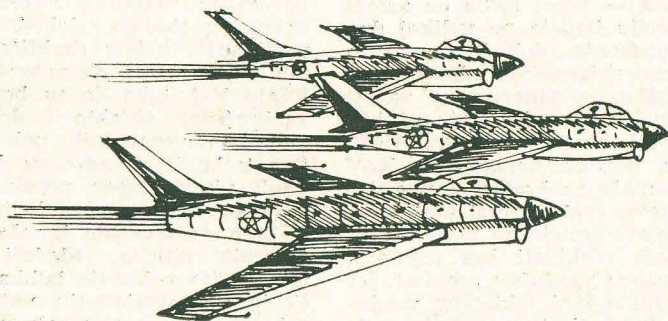
Danas, kada su dimenzije taktičkih raketa znatno manje (a vatrena moć daleko veća) i kada je njihova pokretljivost povećana (mogućnost njihovog transportovanja vazдушnim putem, a na bojištu helikopterom), mogućnosti pronalaženja i dejstva po lansirnim uređajima raketa su još manje nego ranije. Zbog toga se uslovljavanje ofanzivnih dejstava KoV i same vazduhoplovne podrške, neutralisanjem u širokim razmerama sredstava i instalacija za dejstvo atomskih oružja, može poistovetiti sa stavom onih koji smatraju da ofanzivna dejstva KoV i vazduhoplovna podrška neće biti uspešni ako je branilac u stanju da upotrebi atomska oružja.

Veber zastupa sledeću osnovnu koncepciju napada i odbrane u atomskom ratu i odnosa vazduhoplovne podrške i jedinica KoV; atomsko oružje izbačeno avionom (ili nošeno raketom) krči put jedinicama KoV, koje u stvari eksploatišu uspehe ostvarene atomskom eksplozijom.

S druge strane, kopnena vojska treba da razvija svoja dejstva tako što će naterati protivnika na takvu koncentraciju snaga po kojoj će biti opravdano dejstvo atomske bombe (projektila), a da u isto vreme ne izloži vlastite jedinice atomskom napadu.

Treba posebno istaći mišljenje pisca da se atomske bombe (projektili) moraju upotrebljavati na bazi što preciznijih podataka izviđanja, proračuna i procene svih uticajnih činilaca, bez obzira što je u pitanju oružje neuporedivo jačeg efekta i radijusa dejstva od klasičnog. Takav stav se ističe i pored pretpostavke da se danas raspolaže značajnim stokovima atomskih bombi (projektila). Međutim, pisac ništa ne govori o upotrebi atomskih projektila vrlo male snage (ispod 1 KT), iako je na početku studije istakao da njihova pojava menja čitavu situaciju u vazduhoplovnoj podršci.

A. M.

BIBLIOGRAFIJA

KNJIGE

Lenjin, *Vojna dela*, XII knjiga serije klasika »Vojne biblioteke — inostrani pisci« VIZ-a JNA »Vojno delo«, Beograd, 1962, strana 513, cena 1000 dinara.

U ovu zbirku Lenjinovih vojnih dela ušli su u celini ili izvodno radovi napisani u vremenu od 1900. do kraja 1922. godine u kojima on razmatra vojna pitanja tešnje vezana sa ratovima i revolucijama svog doba: ratom u Kini, rusko-japanskim ratom, revolucijom 1905. godine, balkanskim ratovima, prvim svetskim ratom, februarskom i oktobarskom revolucijom, građanskim ratom, vojnom intervencijom u Rusiji i dr.

U navedenim radovima Lenjin otkriva prave uzroke ratova i proširuje marksističko učenje o ratu i vojsci; razrađuje metode i forme oružane borbe revolucionarne armije; iznosi osnove vojne nauke i vojne organizacije radničke klase; uopštava iskustva iz pobedonosnog rata protiv intervencionista i kontrarevolucije; određuje smernice daljeg razvitka socijalizma i jačanja oružanih snaga.

Izabrani radovi olakšaće vojnim a i ostalim čitaocima uvid u Lenjinovu vojnu delatnost i omogućiti da se lakše snađu u rešavanju sličnih problema.

ČASOPISI

VOJNI GLASNIK

br. 5/1962.

General-armije Ivan Gošnjak: *Predgovor uz knjigu: Tito — Vojna djela*

Pukovnik Stevo Sunajko: *Odnosi kao osnova unutrašnje čvrstine jedinice*

Potpukovnik Josip Delić: *Proračun varenih mogućnosti artiljerije za podršku*

Pukovnik Dako Barać: *Samoobezbeđenje od hemijskih borbenih sredstava*

Potpukovnik Miljenko Mikelić: *Baza oklopne divizije u noćnim dejstvima*

Potpukovnik Vladimir Timčenko: *Dejstvo atomskog oružja i značaj kolonskih puteva*

Potpukovnik Vuko Mihailović: *Sastavljanje nastavnih planova i programa*

Potpukovnik Mihailo Mitrović: *Materijalno obezbeđenje čete — baterije u ratu*

Pukovnik Antun Pešut: *Naprezanje i odmaranje posluge stanice veze*

Potpukovnik Stanko Mladenović: *Ne-ki problemi opažanja u obuci*

Rezervni potporučnik Nemanja Božić: *Elementar sa sektorom*

Kapetan I klase Rodoljub Todorović: *Merenje istrošenosti cevi u pav bateriji 94 mm*

Pukovnik Milan Mičić: *Jedan primer ubacivanja u naseljeno mesto*

Pukovnik Stevo Kovačević: *Oslobodjenje Sanice 1942. i formiranje Prve omladinske radne brigade*

U časopisu su dati prikazi raznih članaka, taktičko-tehničke i druge novosti iz inostranih armija.

VOJNI GLASNIK

br. 6/1962.

Pukovnik Stanislav Podboj: *Skraćivanje trajanja obuke*

Potpukovnik Arsenije Janković: *Pozadinske jedinice u savremenom ratu*

General-potpukovnik Mitar Vujović: *Pripremanje i održavanje nastavnog časa*

General-major Dušan Pekić: *Prikrivanje pravih ciljeva rata*

Pukovnik Vlado Strezoski: *Vatra pešadijske čete u odbrani*

Potpukovnik dr mr Zlatko Binenfeld: *Zaštita od nervnih BOt*

Pukovnik Mihailo Tomašević: *Obuka u gađanju ciljeva u vazduhu*

Potpukovnik Đuro Petrović: *Artiljerijski izviđački trenadž*

Kapetan I klase Petar Navarin: *Topografska priprema pomoću sekundomera*

Potpukovnik Ante Bačinić: *Zaseda na Pelješcu*

Potpukovnik Ratko Anđelković: *Primer ratnog lukavstva*

Pukovnik dr Miladin Gilić: *Crevne bolesti*

U časopisu su dati prikazi raznih članaka, taktičko-tehničke i druge novosti iz inostranih armija.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK

br. 6/1962.

Pukovnik Ljubo Vučković: *Sistemi vođenja raketa*

Kapetan inž. Aleksandar Stamatović: *Mogućnosti protivoklopne odbrane*

Major Josip Škala: *Kako povećati trajnost akumulatora*

Potpukovnik Aleksandar Jelenković: *Auto-trenažer za obuku vojnika u upravljanju vozilom*

Major Živorad Petrović: *Održavanje dizel-motora i ispitivanje pumpi za napajanje gorivom*

Kapetan I klase Dušan Rovčanić: *Održavanje svećica na motoru*

Kapetan I klase Petar Marinković: *Zaštita guma na točkovima artiljerijskih oruđa*

Inž. Ljutica Pešić: *Radiološke jedinice*
Major Živojin Janković: *Metodi postizanja plastičnog efekta reljefa zemljišta na kartama*

Lj. P.: *Mogućnosti paljenja električnih detonatora (upaljača) bez provodnika*

Pored toga, Vojnotehnički glasnik donosi naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih časopisa, kao i bibliografiju.

VOJNOISTORIJSKI GLASNIK

br. 1/1962.

Mihailo Grbić: *Rad u ilegalnim uslovima u Boki Kotorskoj*

Potpukovnik Petar Višnjic: *Prodor Udarne grupe divizija u prostor Valjeva*

Potpukovnik Svetislav Petrović: *Dejstva 1. i 2. južnomoravske brigade u periodu oktobar — decembar 1943. godine*

Pukovnik Nikica Janković: *2. artiljerijski divizion 2. udarnog korpusa*

Potpukovnik Ratomir Stojković: *Povodom pojave IX toma Zbornika dokumenata i podataka o NOR-u jugoslovenskih naroda*

Pored ovog, Vojnoistorijski glasnik donosi i bibliografiju jugoslovenske istoriografije od 1956. do 1959. (članci), kao i bibliografiju strane istoriografije o drugom svetskom ratu.